

Rekc

Romski
Edukativno
Kreativni
Centar

Romano
Edukativno
Kreativno
Centro

Roma
Educational
Creative
Centre

POLITIKA PERIFERIJE

**CENTRI ORGANIZOVANJA
ZAJEDNICE
U FORMIRANJU ZAJEDNIČKOG
INTERESA**

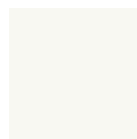

Rekc

Romski
Edukativno
Kreativni
Centar

Romano
Edukativno
Kreativno
Centro

Roma
Educational
Creative
Centre

ROSA LUXEMBURG STIFTUNG SOUTHEAST EUROPE

Rad na političkoj platformi romskih organizacija Srbije

Zimska škola, Beograd 2013.

Centri organizovanja romske zajednice u formiranju zajedničkog interesa

Centri organizovanja Roma, tradicionalno, nisu fizička mesta, već su stanje pokreta slobodnih ljudi, građana mnogih država, od kojih nijedna nije romska. Romi i Romkinje ne moraju stvoriti državu kako bi ostvarili svoja prava i živeli kao slobodni građani i građanke bilo koje zemlje u kojoj se nalaze. Pokret i pravo na kretanje, stvaranje, političko i socijalno organizovanje, slobodan rad - prava su Roma i Romkinja, kao i svih ostalih. Ono što države nazivaju etničkim i manjinskim pravima, tek su ograničenja opštih ljudskih, romskih prava. Umesto jednakosti u pravu na rad i socijalnu ravnopravnost, nude nam pravo na kulturu i jezik, kao da ih tek treba da stvorimo. U borbi za jednakost, Romi i Romkinje mogu samo da dobiju. A zajednički interes sa svakim čovekom - vizija je koja je naš san, vizija društva bez definicije manjine, bez potčinjavanja i eksploatacije.

Kako Romi i Romkinje u Srbiji, danas, u 2013. godini, mogu doći do ostvarivanja takvog cilja?

Nužno je pristupiti situaciji sa pozicije koja smatra da se višedecenijska šteta naneta negativnom diskriminacijom ne može nadoknaditi pukim prestankom diskriminacije, načelnim izjednačavanjem u osnovnim pravima i „inkluzijom“. Potreban je proces edukacije celog društva o punom značenju ravnopravnosti, kao i reparacija za načinjenu štetu kroz političke zahteve za promenu zakona i podzakonskih akata kojim se regulišu imovinska, radna, stambena, obrazovna i migraciona prava otvoreno favorizujući romsku zajednicu i druge ugrožene grupe u dugom, ali vremenski ipak ograničenom prelaznom periodu ka postizanju pune građanske, ali i ekonomske jednakosti. Ovo se podrazumeva pod pojmom *afirmativna akcija* (skup mera poznat i pod nazivom *pozitivna diskriminacija*, kojom se ispravljaju posledice dugotrajne negativne diskriminacije). Ovaj proces podrazumeva i inkluziju, ali nije

podudaran sa njom, utoliko što zajednica kojoj se vraćaju prava ne mora da odluči da se asimilira u većinsku populaciju.

Pre nego što postavi zahteve o merama afirmativne akcije državi, romska zajednica ima pravo i obavezu da se i sama interno organizuje po principima afirmativne akcije u jednu, ili više organizacija iz različitih oblasti. U ovom slučaju, ona nije shvaćena samo kao solidarnost i zajednička pomoć najugroženijima. Afirmativna akcija podrazumeva i organizovanje romskog rada po sindikalnim principima prema svim spoljnim faktorima, dodatno obrazovanje i profesionalno osposobljavanje stanovništva, praćenje i zastupanje imovinskih, zemljišnih i stambenih pitanja, praćenje i formiranje medijskog predstavljanja romskog naroda, organizovano pravno reagovanje na pojave diskriminacije i neo-fašizma.

Restriktivne socijalne politike su među sredstvima državnog i nacionalističkog pritiska na manjinske i socijalno slabe grupe. Među njima, romska je i nacionalno i socijalno najugroženija, te kao takva, mora biti prva koja će se upustiti u socijalnu reorganizaciju, kako bi pozitivnim delovanjem uspela da pruži otpor daljoj liberalizaciji tržišta prekarnog rada i socijalne bio-politike. Samoorganizovanje mora početi kroz kanale u kojima se i sada odvija rad u romskoj zajednici, u onim najtežim profesijama koje im je prepustila država. Ovladavanjem tim profesijama, u komunalnim uslugama, reciklaži, građevini, sezonskom poljoprivrednom najamnom radu, može se popraviti pregovarački položaj romske zajednice prema poslodavcima, lokalnoj i državnoj upravi.

ZAPOŠLJAVANJE

Nezaposlenost romske zajednice u neoliberalnom okruženju

Skoro četvrt veka traju procesi obnavljanja kapitalizma na našim prostorima.

Danas je jasno da se sve države nastale raspadom SFRJ, u manjoj ili većoj meri, nalaze u položaju evropske i svetske periferije. Srbija je opustošena procesima privatizacije i deindustrijalizacije. U poljoprivrednom sektoru ne samo da je došlo do uništavanja sitnog poseda i rasprodaje velikih zemljišnih površina, već i do potencijalnog gubitka prehrambenog suvereniteta. U centralne probleme spadaju kako velika nezaposlenost, tako i slaba organizovanost zaposlenih. Dominira zdravorazumski stav o „neminovnoj stopi nezaposlenosti“ koji je rezultat ideološke konfuzije i postojećih odnosa moći u sukobu rad-kapital.

Specifičnost pristupa statusu romskog naroda jeste u tome da se uoče posebnosti njegovog položaja, ali i ona svojstva koja taj položaj povezuju sa osnovnim podelama u društvu (bilo kakva smisljena leva društvena artikulacija ne kreće od apstrakcije već od konkretnih analiza, kritika, predloga i zahteva). U tom smislu, mi se možemo pitati koliko je Roma i Romkinja (proporcionalno) radilo u socijalističkoj industriji, a koliko sada radi u novim posttranzicionim kapacitetima? Ali taj konkretan odgovor nam neće pomoći da lako rešimo generalno pitanje na koji način pokrenuti industrijsku proizvodnju u situaciji kada je privreda restrukturiranjem opljačkana i/ili uništena?

Srbiji je potreban razvoj savremene poljoprivredne proizvodnje (uz odbijanje daljeg prodora multinacionalnih kompanija, GMO i negativne specijalizacije samo za konkurentne agrokulture). Novi oblici zadrugarstva i agrarnih kooperativa možda bi „ublažili“ eksploataciju od strane države i krupnog kapitala (cene otkupa i uslovi rada). Nova agrarna reforma zemljište bi trebalo da stavi na raspolaganje onima koji ga obrađuju da bi stvarali hranu, a ne u prvom redu profit. Romskoj populaciji bi koristila prva romska poljoprivredna zadruga, ali takođe i zanatske zadruge. Takođe je preko potrebna sindiklaizacija (ne)formalnog rada (npr. sindikat sakupljača sekundarnih sirovina, ali i trgovaca i nadničara, kao i nezaposlenih). Poljoprivredni nadničari i ostali prekarni radnici bi mogli da štite svoja prava putem „romske poslovne zadruge“ koja bi radila kako na pronalaženju poslova, tako i na zaštiti radnih prava, sa dugoročnom idejom o suzbijanju prekarnog rada i povećanjem broja stalno zaposlenih. Zašto ne raditi i na regulisanju specifičnih sektora kao što je (neformalni) muzički rad? (ako nadničaru može da se traži regulisanje socijalnog i penzionog staža - hipotetički - zašto ne može i slobodnim umetnicima ove vrste)? I ovo bi mogla da radi jedna nova romska zadružna mreža (praćenje rada svih prekarano angažovanih ljudi). Treba lobirati za razvoj reciklažne industrije i generalno se truditi da se uspostavi „pozitivna monopolizacija“ sektora koji su već „pretežno romski“ (legalizovati rad sakupljača sekundarnih sirovina,

delom kroz uklapanje u nove javno finansirane komunalne sektore, delom kroz određene subvencije prilikom samozapošljavanja). U povezivanju sa širim radničkom pokretom, romskoj radničkoj klasi stoji na raspolaganju i pridruživanje sindikalnim centralama i demokratsko povezivanje sa autonomnim radničkim inicijativama. Koristilo bi i osnivanje mreže lokalnih romskih grupa koja bi beležila kršenja ekonomskih prava (ideja: sastavljanje „crne liste poslodavaca“). Izmene radnog zakonodavstva koje su na pomolu samo će pojačati materijalne probleme i nesigurne životne uslove koje ima većina ljudi u Srbiji, a posebno romska populacija koja je osim klasne ugroženosti izložena i određenim oblicima rasne diskriminacije.

Treba razmišljati o uspostavljanju sistema kvota za zapošljavanje (uz adekvatnu medijsku kampanju, koja bi predupredila nerazumevanja u većinskoj populaciji, ovi oblici pozitivne diskriminacije mogu dati rezultata). S tim u vezi, važno je zapošljavanje u lokalnoj administraciji po principu afirmativne akcije (lokalne uprave treba da formiraju Savete za međunacionalne odnose; zakonska mogućnost već postoji). Nova istinska reindustrijalizacija, uz težnju ka politici pune zaposlenosti, vodila bi ka diverzifikaciji ekonomije zajednice usmerene na zadovoljavanje potreba sopstvenog stanovništva, a ne na „konkurentnost“ na tržištu rada. Romskoj zajednici bi dugoročno koristilo da politički razmišlja o takvom ekonomskom razvoju jer bi samo u tom slučaju njeni problemi mogli biti sanirani, a njihovi uzroci možda i trajno rešeni. Ali, koja je to politička opcija koja bi preuzela „rizik“ preispitivanja postojećeg položaja našeg društva u međunarodnoj podeli rada i odnose moći u unutrašnjoj srbijanskoj areni? Gde pronaći sredstva za drugačije „razvojne projekte“? Šta raditi u situaciji kada bi zbog takvih „avantura“ bili žigosani unutar evropskog neoliberalnog poretka? Može li se menjati makar unutrašnja poreska ili politika privlačenja stranih investicija kojima se, s jedne strane, teret društvenih problema nepravedno raspoređuje, a s druge strane, državni novac koristi za subvencionisanje velikih korporacija? Ima li prostora za politike afirmativne akcije (npr. pri zapošljavanju) ili bi one, bez promene makroekonomske logike, vodile porastu nezadovoljstva „većinskog“ stanovništva, takođe pogođenog aktuelnom krizom i pratećom „racionalizacijom“?

Savremeni politički trenutak upućuje na mogućnost udruživanja svih obespravljenih progresivnih aktera: npr. ako se jedan deo radničkog pokreta poveže sa seljačkim inicijativama, pa sa takvom koalicijom nađu zajedničke interese romske, ekološke, studentske i slične grupe (one sve i sada već imaju zajedničke interese, „samo treba da ih prepoznaju i priznaju“) - onda postoje osnovi za naziranje obrisa novog društvenog pokreta, možda i političkog aktera u Srbiji. Naravno, na samom početku, potrebno je

razmišljati o problemima „onog drugog“ i razvijati prakse solidarnosti i uzajamne podrške.

OBRAZOVANJE

Nacionalno obrazovanje kao koren nacionalne politike zapošljavanja – cena segregacije

Nacionalni planovi u ministarstvima oslikavaju nacio-centričnu sliku teritorijalnog rasporeda populacije, sredstava za proizvodnju i kapitala. Administrativna i ekonomska regionalizacija je u Srbiji neprimenljiva, dok god je centralistička politika zasnovana na principima dominacije većinske nacije. Ovo na romsku manjinu najviše utiče preko povezanih sfera obrazovanja i politike zapošljavanja. Segregacija manjine započeta u obrazovnom sistemu, nastavlja se kroz sprečavanje zaposlenja radno sposobnog dela populacije. Bitna odlika ovog procesa je da je faktički protivzakonit, ali i pasivan, zasnovan na tradiciji netolerancije, samim tim i repetitivan kao i svaki drugi oblik nasilja. Segregacija formirana na nacionalnoj i ekonomskoj osnovi se razbija konstantnim političkim radom u ekonomskom, pravnom i medijskom prostoru većinske nacije, kao i paralelnim radom na institucionalnoj vidljivosti zajednice na međunarodnom nivou. Ovaj drugi, zastupnički pristup (*advocacy*) podrazumeva konstantnu vezu lokalnih organizacija sa regionalnim i međunarodnim, kako bi se osigurala pomoć u pregovorima sa državom, praćenje sprovedenih dogovora, pravna i medijska podrška.

Problemi u prevazilaženju segregacije u obrazovnom sistemu nisu rešeni programom inkluzije, već su samo učinjeni očiglednim. Segregiran obrazovni sistem nema jasnu vertikalnu akademskog napredovanja, zato što za represiranu manjinu ono nije ni predviđeno. Obrazovni sistem koji se od sedamdesetih godina prošlog veka oslanja na tradiciju „zajedničkih specijalnih odeljenja i škola“ za decu sa smetnjama u razvoju, psihomotornim poremećajima, decu žrtve nasilja u porodici, decu članove bandi i romsku decu, jeste sistem koji je već ostvario inkluziju dece svojih žrtava kroz segregaciju, u društvenu klasu parija (izopštenika).

Drugi kanal segregacije u obrazovanju je korišćenje osnovnih škola za opismenjavanje odraslih kao glavnog edukativnog kanala za romsku školsku decu uzrasta 10-15 godina koja se vraćaju u sistem, ili u njemu ranije nisu ni bila. Romski đaci čine i do 90% polaznika nastave za odrasle. Ova forma segregacije nudi samo najrudimentarnije opismenjavanje u pripremi za najjednostavnije poslove, i ne nudi nikakvu prolaznost ka srednješkolskom obrazovanju, protivzakonita je, ali se i dalje praktikuje.

Otporom prema programima inkluzije, otvorenim zagovaranjem segregacije kao „lakšeg rešenja“ i opstrukcijom romskih nastavnih savetnika, pedagoški i nastavni kadar specijalnih, ali i osnovnih škola, pokazao je da se smatra ugroženim od bilo kakvog programa desegregacije, a nedostatak državne podrške tim programima je shvatio kao prećutno odobravanje da se prema projektima NVO sektora ponaša kao da ih ne obavezuju. Ovakav obrazovni sistem je strukturiran da pripadnike romske i drugih ugroženih manjina spreči da ravnopravno učestvuju u tržištu rada, a da inicijative za korekciju stanja uguši ograničavanjem dometa i državnog učešća u njima.

Afirmativnom akcijom u obrazovanju, država bi morala da programe inkluzije podrži nizom socijalnih mera kojima bi se omogućilo porodicama i učenicima da pohađaju nastavu sa ekonomski ravnopravne pozicije. Paralelno, program „inkluzije“ bi morao da preraste u dvosmerni proces, u kome bi i pedagozi, profesori, ali i učenici većinske nacije učili o istoriji, kulturi i jeziku manjina, od samih pripadnika manjina u svojim sredinama.

Stoga je neophodan stalni pritisak na institucije sistema i stalni monitoring državne obrazovne politike, kao i uspostavljanje prelaznih rešenja. Mere pritisa na domaću i međunarodnu javnost (institucije EU) mogu biti donete i u odsudstvu promene državne segregacione politike. Treba razmišljati i o stvaranju paralelne romske regionalne edukacione mreže, nezavisne od državnih institucija, i sprovedene uz pomoć međunarodnih organizacija (naravno, u vezi sa ovim predlozima nužan je oprez jer većinsko društvo na to može gledati sa podozrenjem ukoliko nije adekvatno upoznato sa iskrenim namerama). Paralelnost državnom, minimalnom sistemu, bi omogućila korišćenje romske edukativne mreže i u obrazovanju migratornog dela populacije, kao i deportovanih iz zemalja EU. To bi bili „transformativni“ koraci, sa ciljem da romska zajednica u Srbiji može da pokaže spremnost i sposobnost da učestvuje u zajedničkim programima, bilo iz NGO bilo iz državnog sektora, kao i da učestvuje u formiranju političkog života šire zajednice. Zalaganje za ne-rasno i ne-nacionalno određenu politiku baziranu na nedostacima zajednica, gradova i regiona, sistemski će reformisati osnove po kojima se vrši školsko-akademski upis i stipendiranje polaznika.

Pomoglo bi i otvaranje lokalnih prosvetnih odeljenja, kao i uspostavljanje lokalnih timova za inkluziju koji bi radili na obezbeđivanju jednakog kvaliteta ranog razvoja romske sa decom iz ostalih nacionalnih zajednica. Treba se zalagati za nova radna mesta za školske sociologe, psihologe i socijalne radnike koji bi prošli obuku za rad sa romskom decom (kultura,

jezik, istorija). Bilo bi korisno i uvođenje romskog jezika sa elementima nacionalne kulture kao izbornog predmeta u osnovnim i srednjim školama. Takođe, generalno treba raditi na jačanju veza romske i srpske dece kroz zajedničke ekskurzije i slične aktivnosti. Nove romske katedre na Filološkom i Učiteljskom fakultetu obezbedile bi nove mlade romske kadrove.

STAMBENA POLITIKA

Politike stanovanja kao instrument rasne segregacije romske zajednice

Još od prvih rasističkih raseljavanja romskih naselja u Beogradu 1938. godine, preko uklanjanja romskog stanovništva sa Starog Sajmišta na naselje Ledine 1961. godine, svaka stambena politika na ovim prostorima je imala za cilj da ekspropriše romsku zemlju i kuće i da dezavuiše svaku ideju o Romima kao vlasnicima i domaćinima. Uklanjanje „nehigijenskih naselja“ iz „estetskih i higijenskih“ pobuda pred donatorske investicije (Dekada Roma) i velike infrastrukturne projekte (Gazela, Belvil), deo su svakodnevnice Srbije danas, i deo su uspešnih kampanja za reizbor neo-liberalnih političara, uz saradnju EU. Država je napravila „uspešan ekonomski model“ ukidanjem stanarskih prava, uklanjanjem stanovništva, predajom raseljenih na staranje međunarodnim humanitarnim organizacijama, i slično.

Ovakva ekonomija „dupliranja“ infrastrukturnih projekata je direktni potomak stvaranja talasa izbeglica kao sredstva političkog i vojnog pritiska iz ratova u Bosni i na Kosovu 1990-tih. Država je ovakvim pristupom, uspešno plasirala sebe kao primaoca pomoći, umesto romske zajednice. Deo ovog ekonomskog modela je ostavio traga u zakonodavstvu Srbije. Zakoni i podzakonska akta o lokalnim samoupravama i njihovom finansiranju jasno kažu da država distribuira 50% investicija, i/ili pomoći, a da lokalne samouprave imaju „diskreciono pravo“ da odrede kako će lokalno ostatak pomoći biti korišćen. Iz toga postaje jasno zašto su državne institucije relativno nezainteresovane za finansiranje projekata, a zainteresovane za pomoć „u određenim oblastima“.

Iza TV kampanje pokrivanja „uspešnih“ kontejner naselja, socijalnih stanova i obaveze školovanja dece, zapošljavanja u gradskim komunalnim službama, stoji činjenica da su naselja segregirana od većinske populacije, dok je veliki deo stanovnika beogradskih romskih naselja raseljen u mesta „originalnog domicila“ i to uglavnom bez humanitarne pomoći.

Deo rešenja koje romske organizacije i međunarodni faktori mogu ponuditi je podrška za raspisivanje više međunarodnih konkursnih projekata, na koje će se odazivati i romske organizacije sa svojim planovima i rešenjima.

Nezavisne radne grupe za ekonomski i razvojni monitoring i izveštavanje nadgledale bi te procese. Nužno je obezbediti zaštitu imovine i zemljišta i sprečavanje predatornog kreditiranja i nepravedne restitucije, kao i pokrenuti široku borbu protiv ilegalnih deložacija i kršenja ljudskih prava u imovinskim sporovima.

Mora se obezbediti opstanak ljudi na lokacijama na kojima trenutno žive (uz legalizaciju i obnovu infrastrukture), ali je potreban i novi Zakon o socijalnom stanovanju koji bi bliže uredio način stanovanja, kao i pod kakvim uslovima se ljudi mogu raseljavati i šta konkretno znači socijalno stanovanje u zaštićenim uslovima; ovde mogu koristiti zapadna iskustva disperzivnog socijalnog stanovanja koja su pokušavala izbeći situaciju stvaranja stvaranja socijalnih i rasnih enklava.

SLOBODA KRETANJA

Problemi državne i evropske politike migracija

Ako se ima u vidu evropsko pravo na slobodu kretanja, postavlja se pitanje da li je pozitivni pojam „mobilnosti“ prikladan u slučaju migracije romskog naroda unutar Evrope. Postavlja se pitanje da li su Romi i Romkinje samo neki/e od miliona Evropljana/ki koji/e se u potrazi za poslom privremeno sele u neku drugu zemlju EU. Početak romskih migracija datira s početkom devedesetih godina prošlog veka. Nakon kolapsa državnog socijalizma i izbijanja ratnih sukoba mnogi Romi i Romkinje izgubili su radna mesta i prihode i gurnuti su u krajnje siromaštvo, postajući na taj način najveći gubitnici tranzicije u kapitalizam. Uporedo sa osiromašivanjem romskog naroda, socijalne borbe oko distribucije i nove definicije države i nacije podstakle su nove animozitete prema njemu u zemljama Srednje i Istočne Evrope. U protekle dve decenije, usledile su paljevine i drugi oblici nasilja upereni protiv Roma. Evropska unija posebno podstiče migracije visokokvalifikovanog radništva, dok je restriktivnim merama u značajnoj meri ograničila niskokvalifikovanoj radnoj snazi mogućnost za privremene i sezonske poslove.

Od kada je Savet ministara Evropske unije 30. novembra 2009. godine doneo odluku o ukidanju viza za putovanje državljana Srbije, mnogi građani Srbije su iskoristili pravo bezviznog putovanja da ulože zahteve za azil. Najčešća odredišta građana Srbije, koji su podnosili zahtev za azil u EU bile su Nemačka, Švedska, Belgija i Luksemburg. Ove države EU ističu da je podnošenje zahteva za azil motivisano pre svega ekonomskim razlozima i tumači se kao zloupotreba sistema azila. U toku je i povratak ljudi kojima je ukinuta privremena zaštita dodeljena u cilju njihovog boravka tokom

sukoba na prostoru bivše Jugoslavije (sporazum o readmisiji).

Pored svega ovoga, treba uvažiti činjenicu da veliki broj povratnika sad u Srbiji živi već više od nekoliko godina. Zapravo treba postaviti pitanje efikasnosti do sada primenjivanih mera podrške: koje su potrebe za podrškom zadovoljene, koji su problemi rešeni, a šta je ostalo nerešeno i nedovršeno? Jesu li nakon godina već provedenih u Srbiji povratnici integrisani u lokalne zajednice i njihovi problemi u svemu izjednačeni sa problemima lokalnog stanovništva ili je teret readmisije i integracije još uvek ostao.

Zatvaranje očiju pred ovim pitanjima nesumnjivo uvećava rizik od još većih socijalnih i društvenih raslojavanja. Važno je uvažiti još nekoliko činjenica: pravo na migraciju je legitimno i njegovo poštovanje u svetlu povelje UN o pravima čoveka je obavezujuće; politizacija viznog režima jeste oblik pritiska na manjinske zajednice i ne-državne narode; međunarodna i državna deportacija jeste sredstvo pritiska na romski narod za prihvatanje „originalnih domicila“.

Potrebno je formiranje mreže za prijem readmisanata („od aerodroma do opštinskog šaltera” - tim socijalnih radnika, pravnika, psihologa). Nužan je i monitoring rada Republičkog komesarijata za izbeglice, kao i razvijanje strategije o integraciji povratnika. Donošenje novog Zakona o socijalnoj pomoći bi takođe bilo poželjno: država se ne sme ponašati socijalno restriktivno, već naprotiv treba da izdvaja više sredstava za socijalna davanja (Ova nas logika već dovodi u konflikt sa dominantnom ideologijom mera štednje).

MEDIJI

Rasni stereotipi – poreklo savremenog medijskog tretmana manjina

Erozija prava Roma, kao i drugih manjina je na mnogo načina najavila nacionalističke ratove 1990-tih, i ima svoje korene u liberalizaciji medija u drugoj polovini 1980-tih. Savremene strategije delegitimizacije se vrše kroz više medijskih kanala, ali i kroz oblast kulture i umetnosti. Isti televizijski i filmski proizvodi koji su prikazivali romsku kulturu, običaje i muziku su istovremeno korišćeni kao kanal za uspostavljanje stereotipa o romskom kriminalitetu kao endemskom ponašanju. Prve „romske“ teme u državnoj produkciji (otimanje i prodaja dece) tada još uvek zvanično jugoslovenskih medija, nalazimo u 1987. godini - godini uspostavljanja nacionalističkih tendencija kao zvanično vladajućih.

Ovaj tematski izbor deo je obrasca formiranja javnog mnjenja u svim oblicima antisemitizma i anticiganizma, od Srednjeg veka do danas. Stereotipi ojačani 80-tih, i podsmešljiv odnos u svim medijima i formama umetnosti, a pogotovo muzici, kinematografiji i televiziji, poslužili su kao osnova za delegitimizaciju romskih zahteva za jednaka prava i kao osnov za potiskivanje iz obrazovnog i političkog sistema. Dobronamerne pro-romske inicijative EU, poput „Dekade Inkluzije Roma“ su od strane države svedene na advertajzing brendove, lišene sadržaja i stvarnog značenja, prikrivajući stvaran odnos države prema Romima, ali i međunarodnoj zajednici, donatorima i domaćoj javnosti nudeći iskrivljenu sliku stanja da „država radi čak i za Rome“, a zapravo, bez saradnje i učešća Roma u kreiranju programa, strukturiranju ciljeva i izvođenju istih.

Potrebno je političko organizovanje u odbrani od stereotipizacije na nacionalnoj osnovi, i uspostavljanje institucija za praćenje i pravne intervencije u slučajevima pojava anticiganizma i delegitimizacije romskog naroda. Medijska romska mreža bi morala da se uspostavi kao mreža regionalnih medija i dopisništava, ne samo radi borbe protiv diskriminacije, već i radi uspostavljanja komunikacije među romskim zajednicama u Srbiji i regionu.

S jedne strane, potreban je prodor u državne i lokalne medije (zakonske mogućnosti su već prisutne), a s druge strane, potrebno je pokretanje i razvijanje romskih medijskih udruženja koja bi radila kako na obuhvatnijem informativnom i obrazovnom sadržaju, tako i na izgradnji sopstvenih mladih medijskih kadrova.

Opšti preduslovi: Generalna medijska strategija i izgradnja centralne romske informativne mreže. Jedan od generalnih zaključaka rada u 2013. godini jeste da je većinski utisak da je potrebna jedna nova romska alternativna koordinaciona mreža, socijalno-ekonomska, medijska i politička.

RODNA PROBLEMATIKA

Romkinje kao žrtve dvostruke opresije

Prava pripadnica romske zajednice u Srbiji, osim na ekonomskoj i rasnoj osnovi, ugrožena su i na osnovu rodne pripadnosti. Problemi opstanka patrijarhalnih obrazaca u mnogim sferama društva tokom jugoslovenskog socijalizma, dodatno su ojačani ekonomskim kolapsom devedestih. Ono što je teškom mukom ostvareno u SFRJ kada je u pitanju život i rad žena u javnoj i donekle u privatnoj sferi, urušeno je obnavljanjem kapitalizma. Žene su u velikoj meri vraćene isključivo u sferu doma i domen porodice.

Ne samo da je teško zamislivo učinkovito govoriti o fenomenima kao što je (neplaćeni) kućni rad, problem postaje boriti se i za radna i socijalna prava žena koja su ranije bila podrazumevana.

Ova se problematika pojačava dodatno kada se fokusiramo na položaj većine Romkinja. Socio-ekonomski ugrožene, zdravstveno minimalno obezbeđene, u velikoj meri obrazovno deprivirane, one pate i pod jarmom patrijarhata, kako opšteg - široko raširenog u retradicionalizovanom srbijanskom društvu, tako i specifičnog - ukorenjenog u (re)tradicionalizovanoj romskoj kulturi.

Zato je feminizmu kao teorija i praksi, više nego ikada potreban prodor u romske mreže solidarnosti. Njega ne treba shvatiti kao „akademsku stvar“, već kao logiku svakodnevnog života koja mora „prodreti u narod“. Nužan je rad na razbijanju predrasuda (spoljašnjih i unutrašnjih). Reći da je obrazovanje i zapošljavanje romskih žena potrebno, opšte je mesto, jer isto važi i za sve ostale etničke grupe u Srbiji. Nažalost, postoji realna opasnost da će razvoj ići u kontra-smeru ukoliko se ne suprotstavimo trendovima politika mera štednje. Vrtići i slične službe za brigu o deci mogu se razvijati i van državnog okvira, u lokalnim mrežama podrške, što bi ojačalo mogućnosti za ekonomsku samostalnost Romkinja (naravno, ovo ne znači odustati od pritiska na državu da radi svoj posao socijalne zaštite svih građana i građanki, ali može poslužiti kao prelazno rešenje). Valjalo bi zagovarati i princip rodno odgovornog budžetiranja. U okviru lokalnih saveta za ravnopravnost treba biti osigurano i prisustvo postojećim romskim inicijativama kao što je Ženska romska mreža. Osnov organizovanja aktivnosti mora biti rad žena sa lokalnim ženskim stanovništvom. U svemu pomenutom, koristilo bi formiranje neke vrste stalne ženske sekcije (nalik sindikalnom organizovanju žena) u okviru nove romske koordinacione mreže.

UMESTO ZAKLJUČKA

Romskom narodu je mesto uz „Novu Levicu“, jer „svi drugi su se oprobali“. Ona svakako ne nudi nikakve sitne i hitne povlastice, koje često, s obzirom na generalnu situaciju, mogu biti ono što će „kupiti“ simpatiju za ovu ili onu od realno postojećih političkih opcija, nego nudi dugotrajan rad na prepoznavanju (što još nije urađeno u javnosti) suštinskih uzroka bede i „većinske“ i „manjinskih“ populacija, i postepenom eliminisanju kako tih uzroka tako i svih pratećih problema koji su iz njih vremenom izvođeni i reprodukovani. nova levica (delom i zato što se tek konstituiše) ne nudi ni gotova rešenja niti poziva da se „romski pokret“ ili barem „roma NVO sektor“ priključe nečemu i učlane u nešto i da pruže podršku

za „ovo“ a zauzvrat dobiju „ono“. Mi, koji sebe vidimo kao radnike/ce na zadatku izgradnje nove levice jasno vidimo razloge zašto bi i sami Romi i Romkinje bili od početka sastavni deo jednog novog demokratskog socijalnog pokreta koji će okupiti sve diskriminisane društvene grupe koje su predugo rešavale svoje probleme odvojeno jedne od drugih, često na ograničavajućim identitetskim osnovama, pod dominacijom liberalne ideologije, a kada bi prepoznale zajedničke interese, udružene bi shvatile da zapravo čine većinu društva. „Identitetske politike“ su naravno poželjne, ali ne i nužne. Možda je bolje ponekad zahteve osloniti na nešto drugo osim pukog identiteta: nacionalnog, verskog, jezičkog, seksualnog, i slično. Koliko god da ste očigledno ugroženi i po tim osnovama, ako je moguće pronaći suštinske oblike ugroženosti koji povezuju sa problemima čitavog društva jer se na taj način otvara prostor za zajedničku borbu i dugoročnije rešavanje problema svih partikularnih grupa.

Ova politička platforma je formulisana od strane REKC-a tokom 2013. godine i usvojena kao osnov za dalje političko i organizaciono delovanje u decembru iste godine, od strane sledećih organizacija:

Romski Edukativno Kreativni Centar, Beograd

Romski kulturni centar, Vranjska Banja

Romski centar Narajan, Preševo

Asocijacija Roma, Vranje

NVO Rukovanje, Vranje

Društvo Rom, Kostolac

Internacionalna Romska Unija, Požarevac

OKZ Romanipen, Kragujevac

CRRZ Amaro Drom, Kragujevac

Ruke prijateljstva, Kraljevo

NVO Novi Svet, Beograd

NVO Budućnost, Beograd

Predstavljanje nacрта političke platforme na radionicama održanim u gradovima Srbije tokom 2013. godine.

Vranje, maj 2013.

Centri organizovanja romske zajednice u gradovima Srbije

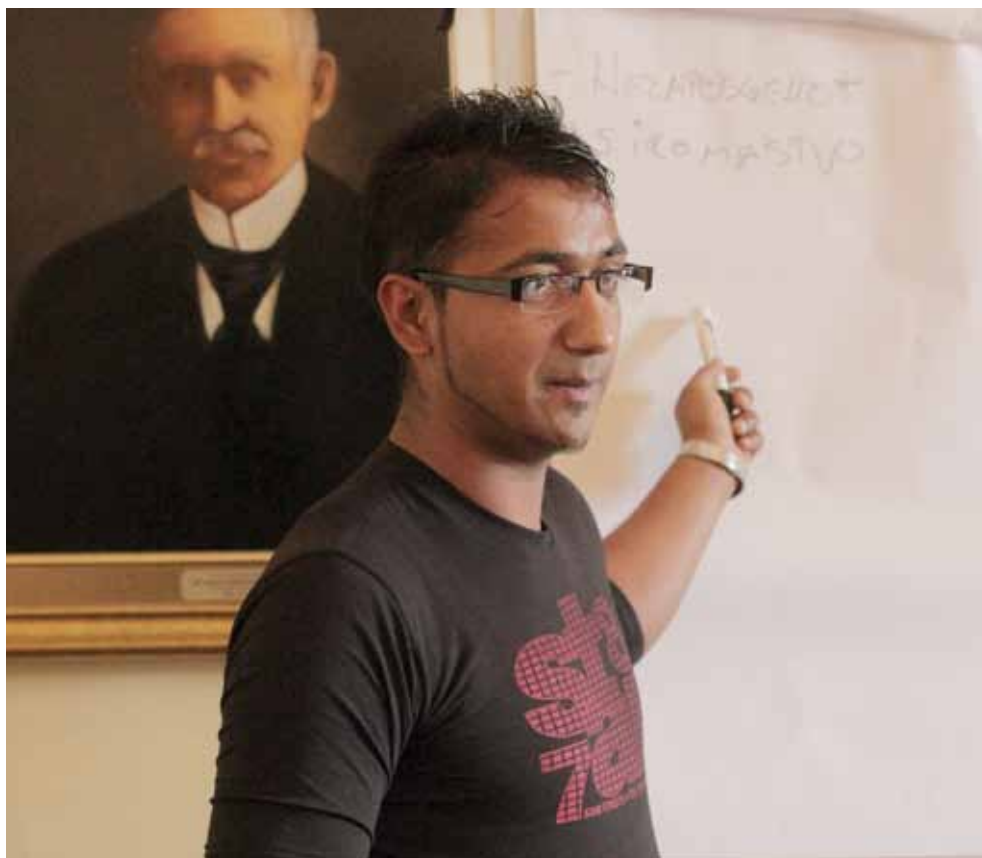
REKC

U subotu, 25. maja, u Vranju je započet projekat koji će se tokom 2013. godine realizovati u organizaciji Romskog edukativno kreativnog centra (REKC), u saradnji sa lokalnim partnerima i uz podršku regionalne kancelarije za jugoistočnu Evropu Rosa Luxemburg Stiftung (RLS). Plan je da se kroz šest radnih poseta Vranju, Kragujevcu i Požarevcu predstavi nacrt i zajedno sa ljudima iz ovih gradova razradi platforma novog socijalnog organizovanja romske zajednice, a koja bi se, uz učešće relevantnih aktera iz evropske levice, finalizirala nakon jesenje škole u Beogradu.

Vranje, 25. maj 2013.

Prvom razgovoru u Vranju prisustvovalo je 27 romskih učesnika i učesnica, iz grada Vranja i okoline, kao i drugih delova Pčinjskog okruga. Nakon uvodnog obraćanja Dejana Markovića (REKC) i Nebojše Selistarevića (ARV), Miloš Baković Jadžić (CPE) ukratko je izložio nestabilnu i kriznu situaciju u kojoj se danas nalaze evropska politika i ekonomija, kao kontekst u kojem se problemi romske zajednice dodatno komplikuju. Potom je Nikola Radić Lucati predstavio sadržaj i namere projekta, planirani interaktivni način rada, kao i dalju dinamiku razrade platforme.

U nastavku radnog dana, u okviru radionica, obrađivane su osnovne teme predložene nacrtom platforme. Nacrt se fokusirao na pitanja zapošljavanja, obrazovanja, stambene politike, slobode kretanja i medijskih (re)prezentacija romske populacije. Utisak je da su generalne teme dobro odabrane jer su se predstavnici lokalne zajednice lako uključivali u diskusiju i obiljem primera iz svoje sredine i svakodnevice konkretizovali opštu problematiku. Neke od konkretnih tema u diskusiji bile su sledeće: (ne)funkcionisanje narodnih kuhinja u Vranju, pitanje legalizacije stambenih objekata u kojima živi deo lokalne romske zajednice, problem „nevidljivih“ osoba bez papira (često povratnika proteranih iz većih urbanih sredina), sporost države u ustupanju zapuštenog opštinskog zemljišta zainteresovanim romskim porodicama koje bi želele da počnu

Političke radionice, Vranje 2013.

da se bave poljoprivredom (sirovine i oprema obezbeđeni donacijama iz inostranstva), generalna potreba za romskom poljoprivrednom zadrugom, delimična diskriminacija romskog dela radništva nekadašnjeg privrednog giganta YUMCO, problem zapošljavanja obrazovanih Roma i Romkinja koji su diskriminisani kako od strane lokalne administracije tako i od privatnog sektora, razni komunalni problemi, itd. Problemi su mapirani, čuli su se i prvi predlozi za moguća rešenja, npr. diskutovalo se o ideji pokretanja projekta javnog dokumentovanja svih oblika i primera kršenja ljudskih prava u ekonomskoj sferi ("crna lista" poslodavaca koji ugrožavaju ekonomska i socijalna prava romskog radništva), kao i o mogućnostima za vršenje pritiska na lokalnu i republičku administraciju u cilju regulisanja pomenutog problema potrebnog poljoprivrednog zemljišta. Takođe, pokrenuto je i pitanje saradnje lokalnog romskog radništva sa drugim organizovanim radničkim grupama iz Srbije i regiona, a koje bi eventualno mogle pomoći svojim iskustvom u borbi za radnička prava nekadašnjih i sadašnjih zaposlenih. Razmatrane su i mogućnosti sindikalizacije kako nezaposlenog tako i prekarnog radništva.

Generalno, osnovni problemi romskog stanovništva velikim delom se poklapaju sa onim koje imaju i svi ostali građani i građanke Srbije: nezaposlenost, siromaštvo, problem dostupnosti obrazovanja, nepoštovanje radnih prava, široko raspostranjeni prekarni rad, problemi sa platama i zdravstvenim, socijalnim i penzionim osiguranjem, itd. Ipak, u slučaju romske zajednice svakako su u velikoj meri prisutni i dodatni specifični problemi socijalne, rasne i klasne segregacije. Kako bi se pokrenula borba za suštinsku promenu ovog stanja, potrebno je, između ostalog, oformiti mrežu romskih socijalnih političkih organizacija. Romi i Romkinje treba i samostalno da se organizuju, ali da bi poboljšali svoj vrlo nepovoljan položaj moraju svoje aktivnosti povezivati sa problemima celokupnog društva.

Veliki broj pokrenutih tema već na prvom razgovoru obećava da će u subotu, 8. juna, ponovo u Vranju, ali i tokom juna i jula u Kragujevcu i Požarevcu, biti dosta materijala za razrađivanje i napredovanje platforme, uz aktivnije, direktnije i konkretnije uključivanje same romske zajednice.

Vranje, 8. juni 2013.

U subotu, 8. juna, po drugi put smo se okupili u Vranju i održali drugi trening-radni razgovor u okviru projekta za 2013. godinu. Radu je prisustovalo i aktivno učestvovalo oko 20 Roma i Romkinja iz grada Vranja i okoline. Trenersku ekipu su činili Dejan Marković, Duška Krstanović i Miloš Baković Jadžić.

Na početku radnog dana, podsetili smo se najvažnijih tačaka predloženog nacрта platforme, razgovora i diskusionih tema pokrenutih na prvom radnom sastanku održanom dve sedmice ranije (25. maj). Nakon toga, razgovaralo se o globalnim i regionalnim društvenim borbama i socijalnim otporima neoliberalnoj politici i ekonomskim merama koje iz nje proizilaze i pogoršavaju životnih uslova sve većeg broja ljudi. Utisak je REKC-ovog tima je da su prisutni ljudi relativno informisani i da im ove teme nisu nepoznate. Naravno, potreban je dodatni rad na istinitoj interpretaciji i kontekstualizaciji ovih događaja, kao i preciznija pojašnjenja toga zašto se ovi procesi tiču i srbijanske romske populacije, kao i zašto ovakvih, socijalnih borbi manjka na prostoru bivše Jugoslavije.

U nastavku smo se podelili na dve radne grupe koje su detaljnije raspravljale o ponuđenim elementima platforme, konkretizujući probleme i predlažući određena realistična rešenja koja su dodatno razmatrana na finalnoj zajedničkoj diskusiji. Namera je da se ti predlozi integrišu u nacrt platforme koja će se na taj način dopunjavati daljim radom u Požarevcu i Kragujevcu, sve

do finalne novembarske verzije u Beogradu. Najveći akcenat tokom radnog dana, voljom učesnika i učesnica, stavljen je na pitanja (ne)zaposlenosti i obrazovanja. Govorilo se o institucionalnom zapošljavanju kao primeru dobre prakse koja bi motivisala nove mlade naraštaje da na taj način osele potrebu i vide poentu sticanja obrazovnih i radnih znanja i veština.

Predlagano je da se specifikuju kvote za zapošljavanje romske populacije, kako u javnom tako i u privatnom sektoru privrede. Sva ta nastojanja moraju biti praćena pozitivnim medijskim kampanjama. Levica bi na ovim poljima mogla da doprinese svojim idejama i političkim zahtevima. Uočena je i potreba da se otvore radna mesta za Rome i Romkinje u Nacionalnoj službi za zapošljavanje kako bi se resursi koji formalno stoje na raspolaganju zaista iskoristili u korist romske zajednice (npr. subvencije za samozapošljavanje). Slično važi i za institucije poput zdravstva, školstva, policije, lokalne administracije, i tome slično... Korisno bi bilo osnivanje regionalnih kancelarija za romsku inkluziju, kao i zapošljavanje u lokalnim prosvetnim odeljenjima.

Kada je u pitanju agrar, prioritet je osnivanje prve romske poljoprivredne zadruge koja bi realizovala postojeće realistične planove u Pčinjskom okrugu (potrebno je pravno zastupanje, pritisak na institucije da pomognu u ustupanju neobradivog opštinskog zemljišta, kao i to da uprava zadruge brine o plasmanu proizvoda i zaštiti uključenog radništva). Iznesene su i još dve interesantne ideje koje se tiču sakupljanja sekundarnih sirovina. Prvo, angažovanje na projektu reciklažnog centra, kao i lobiranje za realnu profesionalizaciju i „pozitivnu monopolizaciju“ ovog perspektivnog privrednog sektora. Drugo, ambiciozan pilot-projekat izgradnje stambene zgrade za romsku zajednicu uključenu u ove poslove, a koji bi ujedno rešio deo problema stanovanja, zapošljavanja i obrazovanja mladih naraštaja.

Generalno, prioritet bi trebalo da bude zapošljavanje obrazovanih Roma i Romkinja, kao i reforme obrazovnog sistema koje bi obezbedile rešavanja velikih romskih osnovnih problema na tom polju, ali i kontinuitet u (re)produkcivanju uskog sloja visoko obrazovanih.

S tim u vezi, neki od predloga su sledeći: celodnevni boravak u predškolskim ustanovama, uz uključivanje stručnih romskih vaspitača ili barem romskih asistenata; uvođenje romskog jezika kao maternjeg i obaveznog barem u nižim razredima osnovne škole (a izbornog u višim razredima, u sklopu predmeta: romski jezik i kultura); puna primena postojećeg Zakona o manjinama; osnivanje sportske romske akademije i etnomuzičkih škola (uz oprez u smislu opasnosti koja pretila od „menadžerskih lešinara“); obezbeđivanje

udžbenika, pribora za rad, užine i prevoza (ovo za svu siromašnu decu, a ne samo romsku - takav pristup bilo kom problemu bi bio optimalan za povezivanje sa širom zajednicom i možda uticao i na smanjivanje rasizma); zajednička socijalizacija romske, srpske i druge dece kroz organizovanje ekskurzija (škola plivanja, letovanje na moru, kvizovi znanja, poznavanje jezika, kulture, istorije, i slično); analiza dosadašnjih rezultata i u skladu sa tim (pre)ispitivanje dostignuća afirmativne akcije na srednjoškolskom nivou putem monitoringa i na druge načine; organizovana priprema za nastavak fakultetskog obrazovanja (i država i NVO sektor); osnivanje katedri za romski jezik i kulturu/istoriju na Filološkom i Učiteljskom fakultetu; kursevi stranih jezika za romsku decu i omladinu - predavači bi mogli ići i po terenu, tj. raditi direktno u lokalnoj zajednici (ova ideja je takođe dobra u smislu povezivanja romskih i problema drugih naroda koji žive u Srbiji: za ove projekte - koje bi finansirala država, a mogle da koordiniraju i NVO - bilo bi potrebno dosta predavač/ic/a čime bi se rešio i problem velikog broja nezaposlenih koji poseduju kvalifikacije za poznavanje stranih jezika); programi ubrzanog opismenjavanja odraslih, uz zanatsku stručnu obuku, kompatibilnu sa privrednim potrebama društva.

Takođe, zaključeno je i da je u domenu stambene problematike, osim legalizacije postojećih stambenih objekata i obezbeđivanja subvencija za građevinski materijal, potrebno i pravljenje lokalnih akcionih planova za stanovanje. Opšti politički utisak jeste da je među učesnicima seminara donekle prisutna neka vrsta „realne nostalgije“ za jugoslovenskim socijalizmom, naročito kod onog dela starijih ljudi koji se sećaju dobrih strana života i rada u SFRJ, ali da svima (posebno mlađima i onima koji nisu nikada bili dugotrajnije integrisani u nekadašnji ili aktuelni društveni sistem) treba konkretizovati razloge i perspektive za njihovo direktnije uključivanje u savremene borbe za novu socijalnu državu koja bi tek kao takva bila u mogućnosti da započne rad na rešavanju i specifičnih romskih socijalnih problema.

Požarevac, 15. juni, 2013.

Projekat je nastavljen u Braničevskom okrugu. Naša prva poseta Požarevcu desila se dana 15. juna, u hotelu "Dunav", uz pomoć lokalne partnerske organizacije. Među njima je bilo nekoliko prosvetnih radnika i radnica, aktivista i članova nevladinih organizacija, grupa srednjoškolaca i dvojica opštinskih odbornika iz Surčina.

Nakon predstavljanja osnovnih ideja platforme i naših predloga za njenu dalju razradu, govorilo se o evropskoj politici i ekonomiji, sa posebnim osvrtom na položaj Srbije u procesu evrointegracija, odnos EU prema

Političke radionice, Požarevac 2013.

regionu, kao i o prednostima i manama, opasnostima i alternativama aktuelnim integracionim procesima. Potom se u radnim grupama detaljnije razgovaralo o predloženim centralnim segmentima platforme. Najvažnije teme koje su diskutovane:

(Ne)zaposlenost: organizovanje sektora sakupljanja sekundarnih sirovina; zahtev za stalnim zapošljavanjem povremeno angažovanih na komunalnim poslovima (pozitivan primer: ekološke patrole); ustupanje obradivog zemljišta zainteresovanima za poljoprivredu, posebno izgradnja plastenika; zaštita radnih prava nadničara.

Obrazovanje: generalni problem u društvu jeste ukidanje besplatnog obrazovanja; specifično, potrebni su romski asistent/i/kinje u predškolskim ustanovama, kao i u OŠ, romski/e socijalni/e radnici/e u školama.

Medijska sfera: informativne emisije (npr. dnevnik na romskom jeziku); edukativni program (npr. više pažnje posvetiti pitanjima zdravlja i bolesti – ovo može i putem tribina i kampanja; izgradnja „romskih medijskih kadrova“; (vid. romski medijski servis).

Stambena politika: ukoliko rekonstrukcija nije moguća „romska naselja“ se mogu rušiti, ali pod uslovom da se nove zgrade grade na istom mestu, uz rešavanje imovinsko-pravnih problema, dakle: ljudi se ne raseljavaju gde god i u šta god, no dobijaju solidne socijalne stanove; ustupanje slobodnih opštinskih parcela za novu stanogradnju.

Sloboda kretanja: za sada, za „povratnike“ proterane sa Zapada, barem obezbediti ozbiljnu prihvatnu mrežu romskih asistenata (najbolje: državno finansiranu) koja bi se o ljudima brinula od aerodroma do prihvatne opštine i do kraja pokušavala da obezbedi maksimalnu pomoć (lokalna administracija, socijalne službe, dalja pomoć, itd.) Generalno, ne čudi nas što se fundamentalni problem vidi u začaranom krugu siromaštva.

Dodatno, probaćemo više pažnje posvetiti omladinskim pitanjima jer očekujemo još veći broj mladih koji će učestvovati sledeći put.

Požarevac, 22. juni, 2013.

Projekat je nastavljen u subotu, 22. juna drugom radnom posetom Požarevcu. Kao i u Vranju, i sada smo drugi radni dan započeli evaluacijom utisaka i tema predloženih u draftu platforme, a koje smo pokrenuli na prvom gostovanju; dakle, problematike koje su koncentrisane u celinama „zapošljavanje“, „stanovanje“, „obrazovanje“, „sloboda kretanja“, „mediji“. Posebno je interesantno izdvojiti otvaranje problema nezaposlenosti na način da je prisutnima predstavljeno nemačko iskustvo pokretanja i funkcionisanja udruženja nezaposlenih.

Nakon toga se razgovaralo o socijalnim borbama na globalnom i lokalnom nivou, kao i o društvenim otporima dominantnim neoliberalnim politikama i aktuelnim merama štednje koje se nameću kao odgovor na krizu i koje pogađaju najšire slojeve svetske populacije. Prisutni su informisani o raznim progresivnim borbama prisutnim četvrt veka unazad, u vreme navodnog „kraja istorije“: od latinoameričkih pobuna s kraja prošlog veka, preko anti/alterglobalističkog pokreta, do tekućih previranja (Occupy pokret, evropska levica, Istanbul, Brazil, itd.)

Sastav učesnica i učesnika je ove subote bio izmenjen u odnosu na prošli vikend, a glavna promena se sastojala u prisustvu grupe mladih romskih srednjoškolaca (uglavnom iz tehničke i medicinske škole). To je uslovalo dalji razvoj treninga i dinamiku radnih grupa u nastavku dana. S obzirom da su pomenuti „omladinci“ vrlo aktivno učestvovali u disusijama, akcent razgovora je spontano pomeren na omladinsku tematiku. Pričalo se o rasističkim uličnim problemima (kojih, barem tako tvrdi ova grupa mladih, ipak nema mnogo).

Mnogo veći problem predstavlja generalno loša ekonomska situacija, podjednako mladih i njihovih roditelja. Otuda se lične perspektive mladih uglavnom vezuju za trajne ili privremene migracije ka Zapadu. Važno je naglasiti da im je argumentovano i dobronamerno skrenuta pažnja da valja biti oprezan u donošenju takvih važnih životnih odluka, naročito kada je reč o mladima koji još nisu stekli ni srednje formalno obrazovanje niti ikakve posebne stručne veštine, a ubeđeni su da će ih u EU oberučke dočekati što je posebno problematično u slučaju nedovoljno obrazovane mlade radne snage koja stiže iz Istočne Evrope.

Sa konkretnom pomenutom grupom prisutnih romskih tinejdžera (dodatno je bilo zanimljivo prisustvo predstavnice JAZAS-a, takođe tinejdžerke iz obližnjeg sela) razgovaralo se i o drugim aspektima omladinskih problema. Na pitanje „da li mladi žele da ostanu na selu?“ dobili smo očekivani odgovor da bi možda i ostali kada bi u tome videli nekakvu materijalnu perspektivu. Dakle, opet primarno ekonomski razlozi, mada je naglašeno da je problem i nedostajuća fizička povezanost na relaciji selo-grad (loš transportni sistem) što onda mlade dodatno uskraćuje za makar kakve kulturne sadržaje u najbližim urbanim sredinama. Zaključeno je i da treba poboljšati pristup mladima medijskom prostoru, uz pokretanje adekvatnih tema, ali i aktivirati i osnivati savetovališta za mlade pri opštinama, službe za psihološku podršku, savetovališta za radnu problematiku, itd. Specifičan značaj razgovorima davalo je i prisustvo njihove bivše profesorke građanskog vaspitanja koja, uprkos problemima vezanim za sopstvenu (ne)zaposlenost, i dalje euforično prati razvoj svojih bivših đaka. Za kraj, interesantno je pomenuti da se sa dotičnom omladinskom grupom, koja je inače vrlo aktivna u polju amaterske popularne muzike, razmatrala mogućnost održavanja neke vrste lokalnog letnjeg ili jesenjeg festivala muzičko-sportskog karaktera.

Kragujevac, 13. juli, 2013.

Peta radna poseta gradovima u Srbiji nastavljena je u Kragujevcu, u sali mesne zajednice Palilula. Domaćin je bila Obrazovno kulturna zajednica Roma „ROMANIPEN“ iz ovog grada. Prisustvovalo je 30 ljudi iz Kragujevca i okolnih gradova (Kruševac, Kraljevo, Smederevska Palanka, itd).

Smederevska Palanka - direktorka Centra za razvoj romske zajednice je govorila o teškoj situaciji romske zajednice u ovom gradu: samo osmoro ljudi ima stalno zaposlenje, ostali su siromašni prekarini (uglavnom sezonski) radnici. Saradnja sa medijima je dobra i prohodna jer „nema drugih tema“. Kraljevo - manje od 1% stalno zaposlenih, samo u gradskoj čistoći radi

10ak ljudi. Predlog: proporcionalno zapošljavanje romske zajednice, ukoliko postoje kvalifikacije. Interesan je podatak da svega 30% korisnika socijalne pomoći čine pripadnici/e romske populacije. Zanimljiva je i opservacija kraljevačkih aktivista da većina ljudi u Srbiji ni ne zna da se primenom afirmativne akcije u obrazovanju ne istiskuju ostali đaci nego se uživaoci ovih mera samo pridodaju ukupnom broju. Posebno je naglašen problem sa prevozom đaka: on je slabo organizovan, deca često kasne u školu i vremenom to postaje toliki problem da doprinosi demotivaciji i odustajanju od redovnog školovanja.

Kragujevački problemi su raznoliki. Govorilo se o mogućnostima obezbeđivanja penzija za „nestandardna“ zanimanja (od muzičara do fizičkih nadničara). Stambena problematika se tradicionalno vezuje za pitanje legalizacije romskih naselja (među 10ak gradskih romskih naselja izdvaja se Licika u kojem je većina kuća solidna i funkcionalna, ali takođe navodno problematična za legalizaciju). Postoji i problem stopiranja odobrenih sredstava za sanaciju drugih naselja jer je implicitna želja dela gradskih struktura vlasti da se „siromašni i problematični“ ljudi isele na selo. Najviše se ipak govorilo o obrazovanju i zapošljavanju u lokalnom javnom sektoru. Ima obrazovane romske omladine koja bi se znala i mogla da se uhvati u koštac sa problemima zajednice, ali nemaju gde da rade. Nedostaje regionalna kancelarija Romskog nacionalnog saveta, kao i zdravstveni medijatori, romski asistenti i koordinatori. Potrebno je i zapošljavanje u Policiji, Crvenom Krstu, Centru za socijalni rad i Nacionalnoj službi za zapošljavanje; takođe, i dobri primeri praksi samozapošljavanja. Kada je kultura u pitanju, pomenut je problem ubrzane asimilacije koji se ogleda u zaboravljanju romskog jezika među mladima. Vrlo je interesantno da smo prvi put ove godine čuli i javno isticanje rodni problema; dve mlađe žene su aktivne po pitanje te problematike i bilo je prijatno čuti najavu njihovog odlaska na feminističku letnju školu u organizaciji Ženskog Prostora iz Niša. Prisutni su naglašavali i značaj pokretanja socijalne zadruge, ali i „romskog biznisa“ kroz saradnju javnog i NVO sektora.

Bilo je i vrlo kritičkih glasova. Npr. isticalo se da je već potrošen budžet za implementaciju usvojenih akcionih planova; da se u osmoj godini Dekade Roma nalazimo „tri koraka nazad“; da nam je zapravo potrebna puna afirmativna akcija kao u SAD 70ih godina; da nedostaje istinskog demokratskog umrežavanja odozdo među romskim organizacijama; da političke emancipacije neće biti dok se ne zadovolje i neke elementarne tehničke stvari, kao što je upis u poseban birački spisak; da mediji napokon moraju progovoriti o finansijskim mahinacijama; da će se medijski proboj napraviti tek ako se formira „regionalni portal kao konglomerat društvenih servisa i ostalih medijskih sadržaja“. Politički najinteresantniji je bio stav da

je „diskriminacija problem za ustanove (to pitanje je već zakonski regulisano i samo ga treba sprovoditi), a da ono što nam je sada na dnevnom redu jeste bavljenje materijalnim problemima“.

Kragujevac, 21. septembar, 2013

Šesta radionica, poslednja u ovogodišnjem nizu gostovanja, održala se u subotu, 21. septembra, ponovo u zgradi kragujevačke mesne zajednice Palilula. Ponovo se okupilo oko 30ak ljudi, iz Kragujevca i okoline, i susednih gradova. Kako smo na prvom susretu (u julu) imali najzahvalniji feedback do tada.

Ipak, novih uvida i predloga nije manjkalo. Sugerisalo se da je nužan novi Zakon o socijalnom stanovanju koji bi, između ostalog, sadržao i novu regulaciju pravila iseljavanja i slično. Jedan od bezbroj problema sa aktuelnom regulativom jeste i paradoksalna situacija u kojoj se od nekoga ko je u stanju socijalne potrebe očekuje da u socijalnom stanu redovno izmiruje skupe stambene dažbine. U tom smislu, preporuka koju smo dobili za Platformu jeste pravljenje korelacije između problema stanovanja i zapošljavanja; osim činjenice da je nužno obezbeđivanje redovnog posla, treba imati u vidu i demografsku činjenicu da je romska populacija prosečno najmlađa u Srbiji (prosek: 27 godina).

Ponovljeni su i prošireni problemi rodni aspekata, kako u privatnoj sferi, tako i na tržištu rada (mobing, seksualna diskriminacija). Stariji učesnici i učesnice su više bili bliski „klasičnim“ temama iz sfere rada: sindikalno organizovanje, inspekcije rada, izmene radnog zakonodavstva, čak i ukidanje neplaćenog / volonterskog probnog rada, itd.

Mlađe učesnice su više govorile o specifičnim problemima žena, ali i o rasnoj diskriminaciji, potrebama za dodatnom edukacijom (kompjuterski i kursevi stranih jezika, itsl.) i poreskim i olakšicama za dobijanjem mikrokredita. Nažalost, među mlađima je primetno slabo razumevanje ograničenja tržišnih perspektiva za materijalni razvoj zajednice.

Ovom posetom je okončan prvi deo ovogodišnjeg projekta. Nastavak sledi u Beogradu, u novembru, kada će platforma biti predstavljena i zajedno sa gostima iz Srbije i inostranstva diskutovana i razvijana.

Izveštaj sa zimske škole

Rada Krstanović

Romski edukativno kreativni centar (REKC), u saradnji sa regionalnom kancelarijom za Jugoistočnu Evropu Rosa Luxemburg Stiftung (RLS), organizovao je zimsku školu pod nazivom „Centri organizovanja romske zajednice - ka formiranju zajedničkog interesa“. Zimskoj školi, koja je održana u Hotelu Palas u Beogradu od 15. do 17. novembra 2013, prisustvovalo je oko 50 učesnika, romskih aktivista i aktivistkinja iz Pčinjskog, Braničevskog, Šumadijskog i Raškog okruga, kao i gosti iz Beograda, Novog Sada i Nemačke. Nakon ukupno šest radnih poseta Vranju, Kragujevcu i Požarevcu, koje su se odvijale tokom 2013. godine i na kojima je zajedno sa aktivistima i aktivistkinjama iz ovih gradova i okoline, razrađivana Platforma novog socijalnog organizovanja romske zajednice, škola je imala za cilj da realizaciju ovog dokumenta privede kraju. Takođe, osim rada na platformi, program škole je uključivao i dodatna predavanja, razgovore i diskusije.

U uvodnom delu okruglog stola prisutne su pozdravili predstavnici REKC i RLS. Dejan Marković iz REKC-a je u svom obraćanju objasnio cilj događaja i način rada. Istakao je da centri organizovanja Roma nisu tradicionalno fizička mesta nego su stanje pokreta građana mnogih država od kojih ni jedna nije romska, ali da Romi ne moraju stvarati državu kako bi ostvarili svoja prava; pravo na kretanje, stvaranje, političko organizovanje, slobodan rad su prava Roma kao i svih drugih građana. On je naglasio da politička platforma koja je predložena i promovisana na radionicama a koja će se finalizovati na ovoj zimskoj školi ima za cilj da uspostavi zajedničke osnove za ostvarivanje ljudskih, nacionalnih i socijalnih, prava Roma u uslovima političke borbe protiv pritisaka na najranjivije članove ove zajednice i društvo u celini. Marković je istakao da će tokom rada na platformi biti obrađena afirmativna akcija kao i drugi metodi organizovanja zajednice u ostvarivanju narušenih socio-ekonomskih prava i političkih sloboda.

Boris Kanzleiter, direktor kancelarije Rosa Luxemburg Stiftung za Jugoistočnu Evropu, podsetio je da je jedan od zaključaka prošlogodišnjeg skupa u organizaciji REKC-a, čija je tema bila vezana za prava Roma povratnika iz zemalja EU, bio da ne postoji politički faktor iz romske zajednice koji je u stanju da artikuliše glavne zahteve Roma u Srbiji i da

je zato dobro da je fokus ovogodišnjeg projekta izrada političke platforme koji predstavlja dokument važan ne samo za romsku zajednicu nego generalno za leve političke aktore u Srbiji. On je istakao da je to veoma značajno i za RLS kao organizaciju koja se zalaže da se u Srbiji otvori prostor za leve alternative.

Nakon uvodnih obraćanja, **Miloš Baković Jadžić** iz Centra za politike emancipacije je održao predavanje o aktuelnoj političko-ekonomskoj situaciji u Evropi kao i o predlozima evropske levice za izlazak iz krize i preokretanje smera društvenog razvoja. On je istakao da aktuelna ekonomska politika EU ne ide u prilog radničke klase, pogotovo malih članica i zemalja kandidata kao i da vladajući slojevi društva godinama privatizuju dobitke a podružavaju gubitke, tj da teret krize koju su sami izazvali pokušavaju prebaciti na leđa radnog naroda pre svega kroz tzv. mere štednje. Prema njemu, za razliku od kapitalističke perspektive koja izlaz iz krize vidi u obnavljanju profitabilnosti putem dodatnog pritiska na nadnice i zaposlenost, perspektiva levice je da nema izlaska iz krize dok ne postignemo radikalnu promenu u distribuciji prihoda i zadovoljavanje interesa većine ljudi u društvu. Cilj nove fiskalne monetarne industrijske privredne politike bi, prema njemu, trebalo da bude puna zaposlenost, drastično smanjivanje materijalnih i drugih društvenih nepravdi ali i ekološka održivost, rodna jednakost i prava svih manjinskih zajednica. Takođe, on je ukazao na važnost bavljenja krizom kapitalizma i iz razloga što ljudi u vreme krize, ukoliko ne shvate ko je krivac za njihovo stanje i ukoliko im se ne ponudi pozitivna politička alternativa, počinju za svoj položaj da krive one koji su na neki način drugačiji.

Isidora Randelović, romska feministička aktivistkinja i doktorantkinja političkih nauka iz Berlina, govorila je o izazovima i preprekama berlinske integracione politike u odnosu na romsko samoorganizovanje. Najviše je govorila o problemima u vezi sa donošenjem i implementacijom Berlinskog akcionog plana za inkluziju Roma stranog državljanstva, koji je donet 16. jula ove godine za period od dve godine i koji se odnosi na odluke Evropske komisije za integraciju Roma i suzbijanje diskriminacije u 4 oblasti: stanovanje, zdravlje, obrazovanje i zapošljavanje. Neke od problematičnih tačaka vezanih za ovaj plan koje su isticale romske organizacije u Berlinu su sledeće: plan se fokusira na lečenje deficita

romske populacije umesto na suzbijanje diskriminacije koju Romi doživljavaju; plan podržava stereotipe u formi paternalizma, što se najviše videlo u tome što plan predviđa školsku segregaciju (osnivanje posebnih razreda za romsku decu), programe vakcinacije Roma, sprečavanje nasilja u romskim familijama, suzbijanje prostitucije, suzbijanje distance prema poslu (što je posebno cinično u kontekstu činjenice da veliki broj romskih migranata nema pravo na rad); plan predviđa projekte koji na nedoličan način zadiru u privatnost ljudi; u sam rad na planu nisu od početka bile dovoljno uključene romske organizacije i najmanji deo plana odnosi na rad romskih organizacija ili na stvaranje romske zajednice. Ona je istakla da je nekoliko romskih udruženja uspelo da svojim zalaganjem donekle promeni način rada na ovom planu, ali ne dovoljno da bi to bilo u korist romske zajednice. Pored toga, govorila je o postojanju nesloge romskih organizacija kada je reč o borbi za zajedničke cijeve i da tu neslogu povećavaju zvanične politike prema Romima. Ona smatra da u Berlinu trenutno ne postoji jaka politička snaga romskih aktera koji mogu jasno imenovati političke interese romske zajednice i eventualno artikulirati njenu levu politiku. Ona je zaključila da, iako je identitet nestabilan krov za organizovanje i da je teško pod tim krovom udružiti različite interese i društvene slojeve, intenzivan rad na samoorganizovanju romske zajednice jeste rešenje za progres romske zajednice. Nakon izlaganja panelista, prisutni su diskutovali o pokrenutim temama, a izlagači dali dodatna objašnjenja o pitanjima iz njihove kompetencije. Učesnici su bili inspirisani i za pokretanje novih tema. Tako se diskutovalo o sledećem: pitanju romske samoorganizacije i neslozi romskih organizacija oko zajedničkog delovanja; da li Sinti kao domicilni Romi u Nemačkoj prepoznaju probleme Roma migranata i da li oni mogu da budu predstavnici koji zastupaju Rome migrante pred institucijama; o solidarnosti Roma bez obzira na status vezano za zajedničko prepoznavanje suštinskih problema i anticiganizam; pravljenju alijansi sa drugim obespravljenim grupacijama u Nemačkoj (npr. ostalim migrantima); da li identitet može biti jedina ideološko-politički krovna kategorija oko koje romska zajednica treba da se sakupi; pitanju ekonomskog osnaživanja kao dugoročnog rešenja za afirmaciju romskih zajednica; kako sama zajednica mora praviti svoju slogu vrstom sindikalizacije međusobnih odnosa; da li Romi treba da definišu zahteve koji bi važili za celu socijalnu kategoriju a ne samo nacionalnu i time postanu stožer šire podrške socijalno ugroženima?

Drugi radni dan je otvoren panel-diskusijom na kojoj su govorili gosti iz Nemačke. **Heidi Barz** (Roma Info Centar, Berlin) govorila je o iskustvima samoorganizovanja romske zajednice, njihovim potencijalima i preprekama. Kada je reč o preprekama, ona je istakla da romske organizacije imaju

nedostatak resursa i problem sa tretmanom od strane države i drugih ne-romskih organizacija. Međutim, ona smatra da je uloga romskih organizacija za romsku zajednicu veoma značajna jer one pomažu u progresu zajednice na više nivoa – strukturalnom, psihološkom, u slučajevima rasističkih politika itd. Kao problematičan odnos ne-Roma prema romskoj zajednici, ona ističe odnos paternalizma. Takođe, rečeno je da je izazov samo-organizovanju i nesloga romskih organizacija koja se javlja ne samo kada je u pitanju sadržaj akcija nego i načina rada.

Kenan Emīni (Roma Centre Göttingen i kampanja Alle Bleiben) govorio je o saradnji između romskih organizacija i političkih pokreta nemačke leveice. On je objasnio da je u Nemačkoj pitanje deportacije i prava izbeglica/azilantata česta tačka povezivanja romskih organizacija, organizacija ne-romskih migranata i levih organizacija. Takođe, on je istakao važnost solidarnog delovanja romskih i ne-romskih organizacija kada dolazi do kršenja prava Roma, kao što je u slučaju nedavnih rasističkih ispada u Kamendinu.

Milan Pavlović (Roma info Centar Berlin) govorio je o umrežavanju i zajedničkim kampanjama romskih organizacija u Nemačkoj, dajući primer kako su se organizacije Ženska inicijativa, Romski klub teatar i pokret IniRomnja udružili da bi u Berlinu obeležili Međunarodni dan Roma uličnim protestom a ne slavljem kako je to uradila većina romskih organizacija.

U diskusiji se razgovaralo o sledećim temama: o problemima romskih organizacija u Srbiji gde se implementiraju projekti sa malim sredstvima; o nedovoljnoj političkoj participaciji i stranačkom aktivizmu Roma u Srbiji; o potrebi za umrežavanjem i zajedničkim delovanjem romskih organizacija; o problemima azilantata u Nemačkoj i Roma povratnika u Srbiji; o pitanju podrške Sintija Romima novim migrantima u Nemačkoj itd.

U popodnevnom terminu drugog dana zimske škole, **Nikola Radić Lucati** govorio je o obnavljanju starih i uspostavljanju novih rasnih stereotipa kao osnovi medijskog tretmana manjina, ilustrujući teze interesantnim video materijalima. Prema njemu, današnji diskursi o Romima imaju korena u rasnim politikama 1930-ih godina koje su imale svoje protagoniste i u Srbiji a koje zapravo nikada nisu razobličene. Prema njemu, stereotipizacija Roma, koja je sprovedena kroz medije je proces koji je napravio od nacionalne manjine nešto što se može smatrati vizuelnom dekoracijom. Takođe, on smatra da je erozija prava Roma i drugih manjina na mnoge načine najavila nacionalističke ratove 90-ih i ima svoje korene u liberalizaciji medija u drugoj polovini 1980-ih godina. Rom, koji se pravi u medijima

već 25 godina je muzičar, siromašan, govori solidan srpski, nekoliko reči italijanskog ili nemačkog, krade u Italiji i odrastao je kao prodato dete (prikazan u domaćoj kinematografiji još 1980-ih - serija „Trst via Skoplje“ i film „Dom za vešanje“ Emira Kusturice). On je istakao da je otimanje i prodaja dece kao tematski izbor, deo obrasca formiranja javnog mnjenja u svim oblastima i oblicima antisemitizma i anticiganizma od srednjeg veka do danas. Takođe, prikazani su primeri nedavnog medijskog izveštavanja o plavokosoj devojčici koja je pronađena kod jednog romskog para u Grčkoj. Naime, mediji su pokrenuli temu tako da je plavokosa devojčica postala „plavi anđeo“, a ceo slučaj postao „dokaz“ o trgovini decom i njihovoj eksploataciji za prosjačenje. Prema Radiću Lucatiju ovakva vrsta medijskog izveštavanja je upravo način kako se u društvu stvara antiromsko raspoloženje. Na kraju, pokrenuta je diskusija o izveštavanju medija o rasističkim incidentima u Kamendinu kada su građani naselja Zemun Polje protestovali optužujući za zarazu Rome iz tog kraja.

U daljem radu, **D. Marković, N. R. Lucati i M. B. Jadžić** predstavili su dosadašnji rad na platformi i otvorili diskusiju iza koje je sledio dalji rad po grupama (drugog i trećeg dana zimske škole) koji je imao za cilj da dokument dopuni, produbi i precizira. U okviru radionica obrađivane su osnovne teme predložene nacrtom platforme: zapošljavanje (nezaposlenost romske zajednice u neoliberalnom okruženju), obrazovanje (nacionalno obrazovanje kao nacionalne politike zapošljavanja – cena segregacije), stambene politike (stambena politika kao instrument rasne segregacije romske zajednice), sloboda kretanja (problemi državne i evropske politike migracija), mediji (rasni stereotipi – poreklo savremenog medijskog tretmana manjina), a tokom dvodnevnog rada razmatrano je i dodavanje rodne problematike finalnom dokumentu.

Što se tiče zapošljavanja, isticana je potreba za romskom poljoprivrednom i zanatskom zadrugom, kao i nekom vrstom „poslovne omladinske zadruge“ koja bi mogla koordinisati romski prekarni rad, radeći na njegovom postepenom smanjivanju. U regulisanju radnih prava pomogla bi dalja sindikalizacija (od sakupljača sekundarnih sirovina do trgovaca i uličnih prodavaca). Čule su se i različite biznis ideje: reciklažna industrija, poljoprivreda, sport, itd. Govorilo se o potrebi stvaranja zajedničke inicijative koja bi se usprotivila spornim odredbama predloga Zakona o radu.

Obrazovanje je oblast u kojoj su pomaci u položaju romske zajednice, koliko god skromni, ipak najvidljiviji. Ipak, zaključak je da je potreban dalji angažman u borbi za uključivanje romske dece u obrazovanje na svim

nivoima, kao i dalje praćenje i proširenje mera afirmativne akcije kada je u pitanju obrazovanje.

Nasuprot tome, stanovanje je oblast u kojoj je najmanje urađeno. Koncept socijalnog stanovanja je pokazao velike manjkavosti kada je u pitanju romska populacija. S jedne strane, treba se boriti za ostanak ljudi na mestu na kojem trenutno žive, uz rekonstrukciju lokalne infrastrukture i stambenih objekata i njihovu legalizaciju, a sa druge strane, ukoliko su raseljavanja zaista neminovna, sprečiti diskriminatorno izmeštanje na rubne delove gradova koji ljude odseca od njihovih dotadašnjih izvora prihoda (to bi mogli rešiti drugačiji oblici socijalne stanogradnje).

Kada su migracije i (ne)sloboda kretanja u pitanju, govorilo se o tretmanu ljudi koji su vraćeni u Srbiju po osnovu Sporazuma o readmisiji i došlo se do zaključka da krivicu za kršenje njihovih prava snose podjednako država Srbija i države EU koje krše sopstvene (evropske) zakone o slobodi kretanja ljudi. Predložene su određene mere koje bi mogle vršiti pritisak na obe pomenute instance.

Medijska slika romske zajednice i njenih problema je daleko od dobre i, s tim u vezi, ukazano je, kako na strukturne uzroke takvog tretmana, tako i na potrebu za pokretanjem i jačanjem sopstvenih medija, obrazovanjem medijskih kadrova, itd, ali iznad svega – na potrebu za generalnom strategijom u vezi sa medijskom prezentacijom romske zajednice.

Razmatranje problematike rodni odnosa konstatovalo je probleme generalne nejednakosti i posebnih teškoća u sferama obrazovanja i zapošljavanja, ali i predložilo neke konkretne poteze (zagovaranje rodno odgovornog budžetiranja, osnivanje lokalnih saveta za rodnu ravnopravnost, pokretanje ženske sekcije unutar nove romske mreže).

Najopštiji zaključak je da bi jedna nova vrsta umrežavanja romske zajednice mogla pridoneti razradi i realizaciji ovih ideja, uz konstantni politički pritisak na lokalne, državne i međunarodne organe. U ovoj borbi, romska zajednica se mora prvo interno organizovati, a potom povezati i sa širim društvom, tražeći relevantne i iskrene saveznike. Rezultati diskusije koja se vodila na ovoj zimskoj školi biće uvršteni u finalnu verziju Platforme novog socijalnog organizovanja romske zajednice, i drugih socijalno ugroženih grupa, od koje se očekuje da postane važna osnova u planiranju aktivnosti koje imaju za cilj pružanje zajedničkog odgovora ugrožavanju osnovnih ljudskih prava zasnovanom na afirmativnoj akciji kao zajedničkoj osnovi socijalne politike.

Politička ekonomija Evrope i levi odgovori

Miloš Baković Jadžić

Da bi se mogao u potpunosti shvatiti položaj romske zajednice u Srbiji, 2013. godine, nužno je kontekstualizovati njene probleme i povezati ih sa problemima celokupnog društva kako bi se nazrele određene mogućnosti za rešenja.

S jedne strane, treba ozbiljnije ispitati lokalnu romsku istoriju minimalno unutar druge polovine XX veka, tj. u periodu socijalističkog jugoslovenskog eksperimenta. Za takvo ispitivanje ovom prilikom ne postoji prostor; može se samo konstatovati da je ostvaren određen napredak (pre svega u socio-ekonomskom smislu), paralelno sa napretkom ostalih jugoslovenskih naroda i narodnosti, ali i da se zanemarivanje kulturnih osobenosti, materijalnih prava i istorijskog nasleđa romskog naroda vratilo kao bumerang 90ih godina u vidu osnova za diskriminaciju. Posledice obnavljanja kapitalizma na prostoru nekadašnje socijalističke Jugoslavije svakako su bile katastrofalne za većinu stanovništva Srbije, a za Rome i Romkinje posebno. Oni/e su prvi/e ostajali/e bez posla i neprekidno bili/e pod pritiscima zasnovanim upravo na njihovim navodnim „rasnim i kulturnim razlikama.“

S druge strane, bitan je „evropski kontekst“ jer je „ujedinjena Evropa“ politički horizont ka kojem su stremile gotovo sve post-socijalističke vlade u Srbiji, četvrt veka unazad. Zato je potrebno probleme svih evropskih naroda, a posebno manjinskih, istraživati i u kontekstu političke i ekonomske istorije EU, podele na centar i (polu)periferiju svetskog kapitalističkog sistema, neoliberalne ofanzive koju su vladajući slojevi pokrenuli 70ih i 80ih godina prošlog veka, kako bi navodno izvukli sistem iz krize, a nastavili 90ih, nakon sloma istočnog socijalističkog bloka, pa sve do aktuelne krize neoliberalnog kapitalizma koja se zahuktava nakon 2008. godine i koja i dalje obeležava vreme u kojem živimo i sigurno će to činiti još dosta dugo.

Činjenica da Brisel vodi ekonomsku politiku koja ne ide u prilog evropske radničke klase, a pogotovu siromašnih članica EU i zemalja kandidata dodatno komplikuje orijentaciju malih i slabih balkanskih država. Ovde se nameće nekoliko pitanja:

- 1. Da li je razumno pridruživati se EU ukoliko je očigledno da nas čeka sudbina PIGS („svinja sa Mediterana“ - Portugal, Italija, Grčka, Španija)?**
- 2. Šta dobijamo a šta gubimo ukoliko ostanemo periferija izvan EU ili postanemo periferija unutar EU?**
- 3. Da li se neoliberalna EU može nekom unutrašnjom promenom ili nekom spoljašnjom intervencijom transformisati u socijalnu i demokratsku multinacionalnu tvorevinu?**
- 4. Koje su alternative neulasku u EU za zemlje na (polu)periferiji svetskog kapitalizma, kao što je Srbija?**
- 5. Kakve alternativne političke i ekonomske predloge može ponuditi savremena levica?**

Ovom poslednjem pitanju će u nastavku teksta biti posvećena najveća pažnja, makar u smislu kritičke analize evropskih tokova iz leve perspektive. Zadatak konkretnijeg povezivanja generalnih alternativa koje nudi savremena levica sa specifičnim problema romske zajednice, kako u Srbiji, tako i u EU – ostaje za neku drugu priliku.

Kriza koja je započela 2007. i koja se dramatično produbila 2008. godine razotkrila je duboke pukotine u arhitekturi EU. Francuski ekonomista Michel Husson tok ekonomske krize sažima na sledeći način: „tijekom dvadeset godina prije krize, kapitalizam se reproducirao gomilanjem duga. Kako bi se izbjegao kolaps sistema, države su, putem transfera iz privatnog u javni sektor, preuzele neke od tih dugova. Plan vladajućih klasa je ispostaviti račun građanima rezanjem budžeta, povećavanjem većine nepravednih poreza i zamrzavanjem plaća. Ukratko, većina se populacije – prije svega radnici i penzioneri – mora žrtvovati putem mjera štednje kako bi se osigurala realizacija plodonosnih profita akumuliranih godinama“.¹ Ovo bi ujedno bilo objašnjenje krilatice koju protestni pokreti i leve političke snage često ponavljaju: da vladajući slojevi godinama privatizuju dobitke, a podružtvljavaju gubitke, tj. da

teret krize koju su sami izazvali pokušavaju prebaciti na leđa radnog naroda.

Evropska ekonomska i monetarna unija takođe su vrlo dugo funkcionisale putem prezaduženosti. Tokom 2000ih godina, Nemačka počinje sprovoditi politiku zamrzavanja plata što dovodi do povećanja nemačkog tržišnog udela u Evropi. Tako nastaje pukotina između nemačkih viškova i deficita većine ostalih evropskih zemalja. (...) Kriza je produbila polarizaciju evrozone. S jedne strane, Nemačka, Holandija i Austrija ostvaruju trgovinske viškove i imaju umerene fiskalne deficite, a s druge strane npr. zemlje PIGS (i ne samo one) ostaju u suprotnoj poziciji: visoki trgovinski deficiti i natprosečni fiskalni deficiti² (natprosečni manjkovi javnog sektora, minusi države i javnih preduzeća). To je jedna važna stvar u priči o ekonomskoj krizi u Evropi. Druga je ta da su skoro sve evropske zemlje uvećavale svoje (državne i javne) dugove tako što su preuzimale dugove privatnog sektora. Tako se kriza premestila i na javni sektor.³

Novčani paketi za spas zemalja evropske periferije zapravo su paketi za spas evropskih banaka (nemačkih, francuskih, britanskih itd.) koje su vlasnici najvećeg dela tih dugova. Pritisci za vraćanjem kredita koriste se kao argument za bržu realizaciju planova drastične štednje koji upravo uništavaju Grčku i druge zemlje na južnoj evropskoj periferiji. Poreskim obveznicima iz zemalja jezgra njihove su vlade već „izbile pare iz džepa“ tako što su njihovim poreskim novcem spasavale te iste banke jer su one navodno bile „previše velike i značajne da bi propale“. Sada se ti poreski obveznici bune što se navodnim lenjivcima sa „toplog juga“ pomaže pozajmljivanjem novih kredita, ali ne shvataju da će južne članice EU tim novcem samo vraćati dugove tim istim bankama, odnosno vraćati „kamate na kamate“. Kako god, novca neće manjkati ni nemačkom bankaru ni grčkom brodograditeljskom magnatu, ali neće ostati ni u džepu nemačkog ni u džepu grčkog radnika; problem se zaista komplikuje kada i grčki i nemački bankar i industrijalac počnu da ubeđuju nemačkog radnika da su mu za manje plate krivi i tzv lažni azilanti sa Balkana ili grčki „neradnici“ (koji, uzgred budi rečeno, dnevno rade prosečno duže od prosečnog nemačkog radnika) a kojima se opet pomaže novim kreditima za otplatu starih, a grčkog radnika da ubeđuju kako mu „hleb otimaju“ npr. albanski ili nigerijski useljenici i da će Zlatna Zora možda doneti red na ulice Atine i Soluna. Dakle, reč je o vrzinom kolu, a politike oštirih mera štednje koje su prvo nametnute u zemljama Istočne Evrope, pa potom i zemljama periferije evrozone, sada se počinju sprovoditi i u zemljama evropskog jezgra. Krizu obeležava i dubinski nedemokratska struktura EU, oličena i u primerima neizabranih „ekspertske vlada“

Protest Roma protiv politike deportacija Francuske, Beograd 2010.

(Italija, Grčka). U odnosu prema zemljama periferije, znatno je ojačana pozicija severnih zemalja jezgra, a posebno Nemačke. Da nemačka ekonomija koja zavisi od stagnacije plata i rasta izvoznih viškova, ne može biti model za celu EU - to je takođe jasno.⁴

Nasuprot svemu ovome, ekonomska politika bi trebalo da se fokusira na smanjenje nezaposlenosti i povećanje potrošnje umesto na stezanje kaiša kroz mere štednje. Javna potrošnja treba da podstiče socijalno i ekološki poželjne projekte. Regionalne i industrijske politike trebalo bi ojačati, a Evropska Investiciona Banka treba da podstiče velike investicione programe pogotovo u područjima najpogođenijima krizom kao što su zemlje Južne i Istočne Evrope. Prosečnu radnu sedmicu treba smanjiti na 30 ili bar 35 sati sa ciljem borbe protiv nezaposlenosti, ali i radi promene u smeru (izgradnje) društva u kojem najamni rad ne dominira životima ljudi.⁵ To je ujedno i jedino realno rešenje za armiju nezaposlenih danas ili za one koji rade više poslova ili duže radno vreme u nestandardnim uslovima kako bi preživeli (sve fleksibilniji prekarni rad).

Podela na centar i periferiju starija je od procesa evrointegracija, ali ju je neoliberalni način integracijskih procesa još više produbio. U mediteranskim zemljama (osim Grčke, Španije, Portugala i Italije, sada se može reći da se i Hrvatska pridružuje mediteranskoj evropskoj

periferiji), pristupanje EU praćeno je delimićnom ali znaćajnom deindustrijalizacijom jer su (nacionalne) vlade izgubile mogućnost sprovođenja nacionalnih industrijskih politika te su, nakon ulaska u evrozonu, takoe izgubile i mogućnost zaštite nacionalne privrede putem devalvacije nacionalnih valuta. Regionalne politike EU fokusirale su se eventualno na infrastrukturni razvoj, a ne na izgradnju održivih proizvodnih struktura.⁶ Kada se tome pridoda činjenica da je ogroman novac, ako je i stizao (direktnim stranim investicijama, izvozom roba i usluga, itd.) na unutrašnja nacionalna tržišta, velikim delom cirkulisao u špekulativnom finansijskom sektoru, pravio mehure na tržištu nekretnina ili prosto izvlaćio profit vani „bombardujući“ građanstvo potrošaćkim kreditima za kupovinu uglavnom uvozne robe, itsl. – jasno je da je slika daleko od dobre. Vođe EU tvrde da će strukturne reforme koje zahtevaju programi EU i MMF – a koje podrazumevaju dalje privatizacije i deregulaciju tržišta – povećati kompetitivnost, dok proaktivne industrijske i socijalne politike potpuno izostaju iz programa.⁷

Šta evropska levica ima da kaŹe na sve ovo? Glavni cilj i kriterijum bilo koje delotvorne leve evropske alternative mora biti zadovoljavanje interesa ljudi, barem većine ljudi u društvu, a ne zadovoljavanje interesa kapitala! Dakle, centralni kriterijum je optimalno zadovoljenje socijalnih potreba. Stoga je poćetna taćka redistribucija bogatstva. Iz kapitalistićke perspektive, izlaz iz krize zahteva obnavljanje profitabilnosti putem dodatnog pritiska na nadnice i zaposlenost. Iz perspektive levice poenta je da nema izlaska iz krize dokle god ne postignemo radikalnu promenu u distribuciji prihoda. To pitanje je vaŹnije od ekonomskog rasta. Privredni rast je sam po sebi naravno pozitivna stvar, ali malo vredi ako plodovi tog rasta nastave da se nepravedno dele i raspoređuju. Najkraće, direktne troškove krize trebalo bi da snose oni koji su za njih odgovorni (bankari, vlasnici kapitala, najviši rukovodioci, finansijski špekulanti itsl). To sve znaći da bi dugovi u najvećoj meri trebalo da budu otpisani, a banke nacionalizovane i podruštvljene (stavljene pod demokratsku kontrolu javnosti, tj. naroda).⁸

Dva najveća problema koje neoliberalni kapitalizam stvara jesu nezaposlenost i nesigurnost radnih mesta. Kriza je pogoršala oba problema jer su mere štednje najviše uticale na životne uslove najsiromašnijih. Potrebna je potpuna promena perspektive koja bi se fokusirala na stvaranje korisnih poslova. Bilo da se radi o smanjenju radnog vremena u privatnom sektoru ili stvaranju novih poslova (drušveno korisnih) u javnom sektoru, cilj mora biti tako postavljen da odgovara društvnim potrebama i da stvara „nova drušvena bogatsva“

koja ne moraju nužno biti izražena u robnom obliku. Takav pristup bi bio i u skladu sa aktuelnim ekološkim brigama (obnovljivi izvori energije, reciklažna industrija, itsl). Pitanje distribucije prihoda dobra je početna osnova za novi demokratsko-socijalistički odgovor na krizu utemeljen na jednostavnoj paroli, ali i potpuno istinitom principu: „nećemo mi da plaćamo njihovu krizu!“⁹

Britanska ekonomistkinja turskog porekla Ozlem Onaran sažima sve to u 4 tačke kada govori o novom programskom konsenzusu na evropskoj levici:

- 1. Otpor mjerama štednje i svim budžetskim rezovima,**
- 2. Radikalno progresivan/redistributivan porezni sustav i uvođenje kontrole kapitala,**
- 3. Nacionalizacija/socijalizacija i demokratska kontrola banaka,**
- 4. Revizija dugova pod demokratskom kontrolom, nakon koje bi slijedila obustava servisiranja duga¹⁰**

(potpuna ili delimična ili barem otplata samo pojedinih delova duga u skladu sa stanjem i mogućnostima privrede i društva - poput Nemačke posle Drugog svetskog rata). Drugim rečima, ciljevi nove privredne, fiskalne i industrijske politike trebalo bi da budu: puna zaposlenost, drastično smanjivanje materijalnih i drugih društvenih nepravdi, ali i ekološka održivost i rodna jednakost; puna i suštinska prava manjinskih zajednica apsolutno su podrazumevajuća.

Zašto nas toliko zanima Evropa? Prvo, deklarativno – to je, najverovatnije, naša budućnost i moramo shvatiti „u šta se to upuštamo“. Drugo, sve da i još dugo Srbija ne pristupi EU (što nije neverovatno), dobar deo opisanih mera na neki način se može primeniti i na probleme zemalja poput Srbije i ostalih zemalja u sličnom položaju koje kao periferija van EU čekaju da postanu periferija unutar EU. Treće, treba na vreme shvatiti opasnost od jačanja radikalno desnih pokreta širom Evrope – trebalo bi da nam je dovoljna jedna istorijska lekcija iz XX veka koja govori o tome da kada ljudi u vreme krize počinje sve lošije da žive, a ukoliko ne shvataju ko je krivac za njihovo stanje i ukoliko im se ne ponudi istinska pozitivna politička alternativa, počinju da za svoj položaj krive i one koji navodno „nisu baš kao oni“: prvi susedni narod koji okupira neku njihovu „svetu zemlju“, Rome, Jevreje, migrante, druge rase, religije, itsl.

Istinita je tvrdnja da ukoliko želimo slobodnu Evropu to iziskuje jednake životne uslove za sve njene građane i građanke. Kako sada stvari stoje deluje da elite odustaju od ideje takve Evrope. Ono čemu svedočimo je nova ofanziva neoliberalizma - „Trojka“ koja nameće mere štednje („Trojka“ koju niko nije izabrao na izborima, a čine je Evropska komisija, Evropska centralna banka i Međunarodni monetarni fond). Faza kojoj prisustvujemo uvećava nivo nedemokratičnosti i antisocijalnih karakteristika i zacrtava ih kroz EU ugovore. Upravo zbog toga, postojeći ugovori se moraju preispitati i promeniti ako želimo da ponudimo alternativnu socijalnu, ekološku i demokratsku politiku i Uniju u kojoj će novac, tržište i banke biti podređeni ovim ciljevima putem javne kontrole. Za ove ciljeve moguće je boriti se kombinovano na nacionalnom i evropskom nivou, unutrašnjom ili spoljašnjom borbom, jer se sve navedeno tiče svih Evropljana i Evropljanki, bilo da su oni već unutar EU ili ne, unutar ili izvan evrozone, spremni ili nespremni da im se priključe.

Gde je u političkom smislu mesto romskoj zajednici Srbije i balkanskog regiona? Ima li smisla govoriti o (nedostajućoj) vezi sa (nedostajućom) Levicom? Načelno ima, jer kad bi svi opresirani – od radništva i seljaštva, preko penzionerske i studentske populacije, do svih manjinskih grupa, shvatili ko ih i zašto opresira, ako bi „prepoznali“ realno postojeće zajedničke interese, mogli bi i nastupati u borbi što bliže (a zašto ne i zajedno?) Romska zajednica svakako jeste među najvećim žrtvama tranzicije, a osnovni problemi romskog stanovništva velikim delom se poklapaju sa onim koje ima većina građana i građanki Srbije: nezaposlenost, siromaštvo, problem dostupnosti obrazovanja, nepoštovanje radnih prava, široko raspostranjeni prekarni rad, problemi sa platama i zdravstvenim, socijalnim i penzionim osiguranjem, itd. Ipak, u slučaju romske zajednice svakako su u velikoj meri prisutni i dodatni specifični problemi socijalne, rasne i klasne segregacije zbog kojih se u tom slučaju pojačavaju prethodno navedeni opšti problemi.

Kako bi se pokrenula borba za suštinsku promenu ovog stanja, potrebno je, između ostalog, oformiti mrežu romskih socijalnih političkih organizacija. Romi i Romkinje treba samostalno da se organizuju, ali da bi poboljšali svoj vrlo nepovoljan položaj moraju svoje aktivnosti jasnije povezivati sa problemima celokupnog društva. Dakle, na romskoj zajednici je zadatak da se prvo unutar sebe organizuje i da potom nađe iskrene saveznike za ostvarenje svih svojih prava. Ovo važi kako za evropski nivo, tako i za nivo Srbije.

- 1 Michel Husson, *Izlaz ili glas? Europska strategija raskida*, u: *Kriza, odgovori, levica*, drugo dopunjeno izdanje, str. 108, ur. Ana Veselinović et. al, Rosa Luxemburg Stiftung, Beograd, 2013.
- 2 *ibid*, str. 109.
- 3 Dakle, ne iz razloga koje često slušamo i u samoj EU: ta objašnjenja tvrde da je javni sektor navodno preveliki, glomazan, rasipnički, i u krajnjoj liniji – parazitski. Identična pogrešna objašnjenja čujemo i u Srbiji, od poslodavačkih udruženja, do ministara privrede, ekonomije, finansija, tzv. ekonomskih eksperata, itd.
- 4 Grupa EuroMemo, *Produbljivanje krize u EU: potreba za temeljnom promjenom*, u: *ibid*, str. 99-100
- 5 *ibid*: str. 101
- 6 *ibid*: str. 103-104
- 7 Taj famozni termin „kompetitivnost“ zapravo je eufemizam i podrazumeva besomučno takmičenje svih protiv sviju gde se uglavnom zna konačan ishod jer ne kreću svi takmičari sa iste startne pozicije. Interesantno je, kada je u pitanju „kompetitivnost manjinskih zajednica“, da je ovo pre svega stav liberala. Za razliku od radikalnih desničara koji direktno ugrožavaju manjinska i ljudska prava, liberali to rade na indirektan način: oni ne vide razlog zašto bi se nekome „gledalo kroz prste“, tj. tvrde da smo svi „jednaki na tržištu“, pa ako neki pojedinac/ka ili čitava manjinska grupa, postižu „socijalno-ekonomske rezultate“ ispod proseka za određeno društvo – sami su krivi. Reč je o vrlo opasnom pristupu čija logika vodi ka diskursu „samookrivljavanja“.
- 8 Michel Husson, *ibid*, str. 110-111
- 9 Michel Husson, *ibid*, str. 11110 Ozlem Onaran, *Internacionalistički program za tranziciju prema antikapitalističkoj Europi*, u: *ibid*, str. 129
- 10 Ozlem Onaran, *Internacionalistički program za tranziciju prema antikapitalističkoj Europi*, u: *ibid*, str. 129

Rasni stereotipi kao poreklo medijskog tretmana manjina u Srbiji

Nikola Radić Lucati

Srbija se sredinom 90-tih u toku razaranja Jugoslavije približila ekonomskoj kategoriji propalih, disfunkcionalnih država. U post-petooktobarskom periodu, i pored delimičnog napretka društva, ekonomski i pravni okvir koji podrazumeva i kastu "parija" je zadržan kao metod stvaranja profita raslojavanjem društva. To raslojavanje je nastavljeno po nasleđenoj nacionalističkoj matrici prioritizacije društvenih klasa, a stalno mesto žrtve socio-ekonomske diskriminacije je rezervisano za nacionalnu manjinu bez državne i političke reprezentacije - Rome.

Posle gubitka nekih od nacionalno nehomogenih, multikulturalnih delova države logično je da je došlo do ideološke eskalacije na desnici gde su nacionalističke uslovljenosti (jedne zemlje, jednog naroda, jednog vođe) morale biti dopunjene i sa "jedne religije", kako bi mašina diferencijacije mogla da nastavi da radi interno, bez potrebe za ratnim konfliktima za koje ionako više nije bilo sredstava. Politika nacionalne etničke i rasne diferencijacije je neophodna posledica ekonomije smanjenih resursa, gde se profit dobija uskraćivanjem osnovnih socijalnih prava i usluga obespravljenoj populaciji. Ovaj model raslojene, „duple“ ekonomije se sprovodi i kroz sistem nekad državnih medija, danas privatizovanih i u vlasništvu kapitala koji i sam svoj profit ostvaruje iz transakcija sa državom, iz istog budžeta iz kojeg se finansiraju i socijalne institucije, ali i nacionalistički politički činioci. Ovime se stvara negativna ekonomska međuzavisnost koja rezultira stvaranjem uslova za autohtoni anticiganizam ne samo na političkoj desnici, već i u širokim, ekonomski ugroženim slojevima društva. Da bi ovakva politička konstelacija imala kontinuirani legitimitet, bio je potreban set novih interno prisutnih arhetipa. Ono što Romi daju takvom sistemu, je jedna idealna polu - konkretna, pre svega vizuelna, arhetipska personifikacija nečega što je više od pukog neprijatelja. Romi su onaj "Veliki drugi", kojem je, i pored izopštenosti, dozvoljen zabranjeni način života, naizgled slobodan od odgovornosti prema zajednici i državi, a kojima vlada u ime "stranih interesa" pruža zaštitu i privilegije na koje većinsko stanovništvo nema prava. Izgrad-

njima ne prekine, u Srbiji politička moć će biti bez stvarnog legitimiteta, ne zato što postoji neka “drugačija” interpretacija volje narodne većine, već zato što ekonomija profitiranja selektivnom funkcionalnošću socijalne države i dalje postoji ugrađena kao biopolitička poluga u klasnom sistemu Srbije, delegitimizujući ne samo preko 300.000 brojnu romsku etničku manjinu, već i sve instance nominalne liberalne demokratije, koja ne može da opstane zajedno sa socio-ekonomskim sistemom realne, rasne segregacije. Ovakvo stanje zapravo ne odgovara ni srednjoj ni radničko-profesionalnoj klasi jer prekarizuje i njihovu egzistenciju svakim novim anti-romskim incidentom i pogaženim pravom uspostavljajući pravilo da, ono što se danas događa Romima, sutra će se događati svima. Taj mehanizam međuzavisnosti u sistemu ekonomske i političke represije je ključan potencijal za stvaranje svesti o neophodnosti inverzije prioriteta društva ka solidarnosti kao zajedničkom, društvenom interesu za koji se vredi boriti i koji, bez obzira na političko/ideološko pakovanje, nema humanističku alternativu. Da bi se jedna veštački stvorena i dugo vremena promovisana slika razbila, i na njeno mesto stavila druga, životnija i realnija, romska zajednica mora samu strukturu pravljenja slike o Romu, ili bilo kom obliku “drugog” provući kroz sve faze posledica javno postavljenog pitanja: *“Kako očekujete da mi verujemo vama koji kažete da smo mi ono što vi kažete da jesmo?”* Formulisanje ovog “uzvraćanja pitanjem” počinje činom svedočenja žrtava represije, a ne završava se pukim činom isleđivanja odgovornih, već činom svedočenja društva većine, koje mora biti učinjeno sa punom svešću sopstvenog prisutstva u događanju represije. Bez ovako postavljene platforme za suočavanje, državna proizvodnja mržnje i nasilja na društvenoj margini, će biti i dalje moguća. Postavljanjem pitanja o formiranju slike o grupi i naciji se zapravo otvara i pitanje politike identiteta, koje će morati da pomeri desničarima i oligarsima udobnu ravan asimilacija / segregacija državne politike prema Romima. Oдавde se jasno vidi da politička auto-emancipacija Roma kao potencijalno dominantne socio-ekonomske manjine nije poželjna, i zato imamo neprekinutu tradiciju represije kroz marginalizaciju, ali i aktivnu delegitimizaciju Roma manje-više centralizovanom, permanentnom negativnom propagandom.

Istorijski gledano, period pre drugog svetskog rata je obeležio uspon rasne teorije koji je u Srbiji imao više kvazi-naučnih, ali istaknutih predstavnika¹ koji su pripremili ideološki teren za Poraimos i Holokaust. Još i pre 1938. su nalažena opravdanja za raseljavanja Roma zasnovana na rasnoj teoriji, krvi i stereotipima. Društvo u Srbiji 40-tih je već bilo dobro medijski i ideološki pripremljeno da prihvati rasne teorije kao validne osnove za zakone i uredbe kojima su ukinuta osnovna

Kontakt print iz filma "Tiefland" (1943) Leni Riefensthal. Romi i Sinti koji su prisilno snimani su posle filma vraćeni u Koncentracione logore. Ova kopija prodana je na aukciji za 40.000evra.

„Rasa mora postati gospodar ekonomskih odnosa“ kako bi se sama obnovila i sačuvala socijalnu strukturu društva, a „rasni faktor“ je pozvan da aktivnim uzimanjem sudbine naroda u svoje ruke izmeni same osnove ekonomske strukture i da kulturu profita zameni novom kuturom rada, pobedom duha nad materijom.”¹

Dr. Svetislav Stefanović, teoretičar rase.

„Savremenici fašizma“ - Olivera Milosavljević

manjinska i ljudska prava Romima i Jevrejima. Posleratni, emancipatorski period politike prema Romima u SFRJ se na odnosu prema Romima lomi već 1961, pri prvom velikom raseljavanju Roma sa Beogradskog Starog Sajmišta, nekadašnjeg SS logora, pred Prvi samit Nesvrstanih. U medijima i umetnosti, tek će u raskidu sa realističkim pristupom sineaste Saše Petrovića (Skupljači perja), druga polovina 80-tih doneti dva važna proizvoda koji vraćaju sliku o Romima u rasno-kriminalno-folklorni kalup, koji je u osnovi, zadržan i do danas. Radi se o seriji "Trst via Skopje" i pojavi "Doma za vešanje" Kusturice, koji se bave jednom od tada važnih tema jugoslovenskih, predratnih 80-tih godina - gubitkom kontrole centralizovanog državnog aparata, pred inherentnim, naslednim, primitivizmom atavističkog etnosa, personifikovanog u romskoj trgovini decom. Ovi proizvodi domaće, centralizovane kinematografije su temu paranoje partije i države projektovali na jedinu manjinu u toj državi koja nije imala mogućnosti da se brani, zapravo, otkrivajući i činjenicu da i u samoupravnom socijalizmu mogu postojati manjine bez političke reprezentacije, koje već ispunjavaju preduslove da uskoro postanu predmet etnički formatirane predratne propagande. Većinsko stanovništvo u tom periodu vidi Rome kao žrtve okolnosti, bez mogućnosti kontrole nad svojom sudbinom, kao ni odbrambenih mehanizama osim migracije, a da za to ni to društvo klasne ili nacionalne većine, kao ni država ne snose nikakvu odgovornost. Dekadu etničkih ratova koja je usledila ni tri godine potom, kao i prvu dekadu ovog veka, fokusiranu na formiranje nacionalnog narativa, za Rome u srpskim medijima je obeležila dalja utilitarizacija "folklorizovanog Roma" kroz

derivativne proizvode polja “etničke kulture”. Tek sa krajem prve decenije ovog veka, kad počinju da se ozbiljnije formiraju odnosi u socioekonomskom poretku savremene Srbije, stvarna uloga Roma postaje jasnija. Pažnja medija se fokusira u jasno terminološki i strukturalno povezan način govora državnih službenika i novinara o Romima kao o komunalnom, zdravstvenom i kriminalnom problemu, u proizvodnji diskriminacije, i izbegavanju prihvatanja odgovornosti za položaj Roma pred međunarodnom zajednicom.

Da bi odgovorili ovim izazovima, Romi imaju potrebu za formiranjem sopstvenih organizacija kojima definišu odnos auto-emancipovane zajednice sa državom i društvom u kojima se nalaze:

- 1. Formiranje robusne, regionalizovane medijske mreže koja će pratiti razvoj socijalne, radne, nacionalne, obrazovne situacije Roma i drugih socioekonomski ugroženih grupa. Članice mreže će se takođe baviti produkcijom kulturnih i obrazovnih sadržaja za romsku, ali i za većinsku populaciju.***
- 2. Formiranje Anti-defamacione pravne organizacije koja će praćenjem rada medija, pravnim intervencijama i predlozima pravnih akata braniti romsku, ali i druge socio-ekonomske i nacionalne grupe reagujući na pojave anticiganizma, diskriminaciju i eksploataciju.***

Ove organizacije imaju jedinstvenu priliku i obavezu da uspostavljajući veze sa emancipatorskim i levim snagama, medijima i političkim akterima na evropskoj sceni. Radom na principima solidarnosti i sa zahtevom za afirmativnom akcijom i borbom protiv defamacije u medijima, romske organizacije bi mogle doći u poziciju da re-definišu ekonomiju osnovnih individualnih i nacionalnih prava u odnosima sa većinskom zajednicom i državom u Srbiji. Ukoliko u ovome ostanu otvoreni za druge socijalno ugrožene grupe, osa socijalne podele bi bila premeštena sa etničko-rasne na ravan korekcije socijalnog raslojavanja, razotkrivajući strukturu njegove produkcije konstantnim medijskim, političkim otporom. Samo prekidom nasilnih ciklusa hegemonističke kontrole neoliberalne vlasti nad definisanjem odnosa u društvu biće stečeni uslovi i za romsku društvenu autoemancipaciju.

Μήπως γνωρίζετε αυτό το παιδί;

ΑΝΑΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ

Φύλο: Κορίτσι
Ημ/νια γέννησης: 2009
Μάτια: Γαλανά
Μαλλιά: Μακριά ξανθά
Υψος: 1,00 μ.
Βάρος: 17 κιλά
Λευκή επιδερμίδα

Gender: Female
Born: 2009
Eyes: Blue
Hair: Long blonde
Height: 100cm
Weight: 17 kg
Skin colour: White

Όποιος γνωρίζει οποδήποτε, παρακαλείται να καλέσει
στην Ευρωπαϊκή Γραμμή Για Τα Εξασφαλισμένα Παιδιά.

116000

Για περισσότερες πληροφορίες δείτε στο
www.hamogelo.gr

116000@hamogelo.gr

**Missing
Children
Europe**

International Centre
for Missing & Exploited Children

Do you know her? The poster issued by the Greek police requesting help identifying the girl

Slučaj "Plavi anđeo", Grčka 2013. Otmica deteta za koju su lažno optuženi Romi. Slučaj je doveo do talasa neosnovanog i malicioznog povezivanja Roma sa nestancima dece širom Evrope. Pošto se ispostavilo da devojčica nije kidnapovana, i da je u pitanju romsko dete, njeno „spasavanje“ više nije bilo potrebno, i porodica je potonula nazad u siromaštvo i zaborav.

Seriya "Trst via Skopje", RTV Makedonije 1987. Rani je primer propagandnog proizvoda, i isključivo je posvećena prodaji romske dece. Ova serija je najavila viziju Roma kao stereotipnog nosioca kriminaliteta u socijalističkoj Jugoslaviji.

**ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG**
SOUTHEAST
EUROPE

Podržano od:

Rosa Luxemburg Stiftung - Southeast Europe

Fotografija:

NRL, REKC

Dizajn:

Nikola Radić Lucati

Štampa:

CICERO

Tiraž:

300

